

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Tereza Dršatová

Frazémy s vybranými animálními komponenty

v italštině a němčině

Idioms with chosen animal components in italian and in german

Praha 2024

Vedoucí práce: PhDr. Zora Obstová, Ph.D

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 20. 11. 2023

Tereza Dršatová

Klíčová slova (česky)

frazeologie

frazém

zvířata

němčina

italština

Klíčová slova (anglicky):

phraseology

idiom

animals

german

italian

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá frazémy s vybranými animálními komponenty v italském a německém jazyce, jejich výskytem ve webových korpusech a jejich porovnáním.

V teoretické části jsou nejprve představeny pojmy frazeologie, frazémy a idiomy, valence frazému, komponenty frazémů a taktéž jejich charakteristika (pojmy jako například anomálie, ustálenost, idiomatičnost atd.). V další části se práce zaměřuje na vymezení a klasifikaci frazémů v české, italské a německé tradici, zejména pak na klasifikaci strukturní. Následující kapitola se v krátkosti zabývá názvy zvířat v roli frazémových komponentů.

V aplikační části této bakalářské práce jsou nejprve představeny vybrané slovníky, korpusy (ItWac, DeWac) a je vysvětlena metodologie práce. Praktická část dále zpracovává konkrétní nalezené frazémy s komponenty vlk a ryba v jednotlivých kapitolách v německém a italském jazyce a na konci jednotlivých kapitol jsou vždy porovnány dosažené výsledky. Je zde poukázáno zejména na shody a odlišnosti mezi zkoumanými hesly v italštině a němčině.

Abstract (in English):

This bachelor's thesis explores idiomatic expressions with selected animal components in Italian and German, their occurrence in web corpora, and their comparison.

In the theoretical part, concepts such as phraseology, idioms, valency and the components and characteristics of idioms (such as anomalies, stability, and idiomaticity) are introduced. The next section focuses on the definition and classification of idioms in Czech, Italian, and German traditions, with a particular emphasis on structural classification. The following chapter briefly discusses animal names as components of idioms.

In the applied part of this thesis, selected dictionaries and corpora (ItWac, DeWac) are presented first, and the research methodology is explained. The practical section then analyzes specific idioms containing the components "wolf" and "fish" in German and Italian in separate chapters, with the results compared at the end of each chapter. Particular attention is given to the similarities and differences between the examined entries in Italian and German.

Obsah

1. PŘEDMLUVA – METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA A CÍLE PRÁCE.....	10
2. FRAZELOGIE: ZÁKLADNÍ POJMY, CHARAKTERISTIKA FRAZÉMŮ..	11
2.1. FRAZELOGIE.....	11
2.2. FRAZÉMY A IDIOMY.....	11
2.3. KOMPONENTY FRAZÉMU.....	12
2.4. VALENCE.....	12
2.5. KOLOKACE A KOLOKABILITA.....	12
2.6. CHARAKTERISTIKA FRAZÉMŮ.....	13
2.6.1. Anomálie ve frazeologii a idiomatice.....	13
2.6.2. Ustálenost.....	13
2.6.3. Idiomaticčnost.....	13
2.6.4. Reprodukovatelnost.....	14
2.6.5. Pragmatický význam.....	14
2.6.6. Varianty.....	14
3. VYMEZENÍ A KLASIFIKACE FRAZÉMŮ V ČESKÉ, ITALSKÉ A NĚMECKÉ TRADICI (ZEJMÉNA KLASIFIKACE STRUKTURNÍ).....	16
3.1. FRAZÉMY V ČESKÉ TRADICI.....	16
3.2. FRAZÉMY V ITALSKÉ TRADICI.....	17
3.3. FRAZÉMY V NĚMECKÉ TRADICI.....	18
4. NÁZVY ZVÍŘAT V ROLI FRAZÉMOVÝCH KOMPONENTŮ.....	20
5. APLIKAČNÍ ČÁST: PŘEDSTAVENÍ POUŽITÝCH SLOVNÍKŮ A KORPUSŮ, METODOLOGIE.....	20
5.1. ITWAC.....	21
5.2. DEWAC.....	21
5.3. DIZIONARIO DEI MODI DI DIRE.....	21
5.4. LINGEA ITALSKO-ČESKÝ A NĚMECKO-ČESKÝ SLOVNÍK.....	22

5.5. DUDEN BAND 11. - REDEWENDUNGEN UND SPRICHWÖRTLICHE	
REDESARTEN: WÖRTERBUCH DER DEUTSCHEN IDIOMATIK.....	22
5.6. PONS: DEUTSCHE IDIOMATIK: DIE DEUTSCHEN REDEWENDUNGEN IM	
KONTEXT.....	22
6. ITALSKÉ A NĚMECKÉ FRAZÉMY S VYBRANÝMI ANIMÁLNÍMI	
KOMPONENTY Z PERSPEKTIVY WEBOVÉHO KORPUSU (ITWAC A	
DEWAC): KONTEXT UŽITÍ, VARIANTY.....	23
6.1. ITALSKÉ FRAZÉMY S KOMPONENTY „LUPO“.....	23
6.1.1. <i>A urlì di lupo (0)</i>	24
6.1.2. <i>Aver provato il morso del lupo (0)</i>	24
6.1.3. <i>Avere una fame da lupo (178)</i>	24
6.1.4. <i>Aver visto il lupo (0)</i>	24
6.1.5. <i>Cacciarsi nella tana del lupo (95)</i>	25
6.1.6. <i>Cadere / mettere in bocca al lupo (0)</i>	25
6.1.7. <i>Dare le pecore in guardia al lupo (10)</i>	25
6.1.8. <i>Essere una lupa bianca (3)</i>	26
6.1.9. <i>Fare il lupo pecoraio (0) + Lupo di veste d'agnello (338)</i>	26
6.1.10. <i>Fare piu miglia di un lupo a digiuno (0)</i>	27
6.1.11. <i>Gridare al lupo (409)</i>	27
6.1.12. <i>Mettere il lupo nell'ovile (13)</i>	28
6.1.13. <i>Tenere il lupo per gli orecchi (0)</i>	28
6.1.14. <i>Lupo di mare (455)</i>	28
6.1.15. <i>Tempo da lupi (228)</i>	29
6.1.16. <i>In bocca al lupo! (7 500) - Crepi il lupo!</i>	29
6.2. NĚMECKÉ FRAZÉMY S KOMPONENTY „WOLF“.....	29
6.2.1. <i>Fressen wie ein Wolf (1)</i>	30
6.2.2. <i>Hungrig wie ein Wolf sein (13)</i>	30
6.2.3. <i>Durch den Wolf drehen (63)</i>	30
6.2.4. <i>Mit den Wölfen heulen (müssen) (185)</i>	31
6.2.5. <i>Sich einen Wolf laufen/reiten (13)</i>	31
6.2.6. <i>Unter die Wölfe geraten (sein) (61)</i>	32

6.2.7. <i>Der Wolf in der Fabel</i>	32
6.2.8. <i>Ein Wolf im Schafpelz (25)</i>	32
6.3. POROVNÁNÍ ITALSKÝCH A NĚMECKÝCH FRAZÉMŮ S KOMPONENTY „LUPO“ A „WOLF“	34
6.4. VYBRANÉ FRAZÉMY S KOMPONENTEM „PESCE“	36
6.4.1. <i>Buttarsi a pesce (140)</i>	36
6.4.2. <i>Fare il pesce in barile (86)</i>	36
6.4.3. <i>Mandare a bastonare i pesci (0)</i>	37
6.4.4. <i>Non essere né carne né pesce (182)</i>	37
6.4.5. <i>Trattare a pesci in faccia (301)</i>	38
6.4.6. <i>Volere il pesce senza la lisca (varianta frazému voler la carne senza l'osso)</i>	38
6.4.7. <i>(Come) un pesce fuor d'acqua (451)</i>	38
6.4.8. <i>Occhi / sguardo da pesce lesso / morto (51)</i>	39
6.4.9. <i>Pesce d'aprile (571)</i>	39
6.4.10. <i>Pesce grosso (391)</i>	40
6.4.11. <i>Pesce piccolo (436)</i>	40
6.4.12. <i>Espressivo come un pesce (2)</i>	41
6.4.13. <i>Muto come un pesce (66)</i>	41
6.4.14. <i>Nuotare come un pesce (55)</i>	42
6.4.15. <i>Puzzare come un pesce (45)</i>	42
6.4.16. <i>Sano come un pesce (72)</i>	42
6.5. VYBRANÉ FRAZÉMY S KOMPONENTEM „FISCH“	43
6.5.1. <i>Butter an / bei die Fische! (5)</i>	43
6.5.2. <i>(Das sind) faule Fische (14)</i>	43
6.5.3. <i>(Das sind) kleine Fische (608)</i>	44
6.5.4. <i>Ein großer / dicker Fisch (ugs.) (584)</i>	44
6.5.5. <i>Gesund (sein) wie ein Fisch (im Wasser) (7)</i>	45
6.5.6. <i>Kalt wie ein Fisch (sein) (14)</i>	45
6.5.7. <i>Schwimmen (können) wie ein Fisch (23)</i>	45
6.5.8. <i>Sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenen (30)</i>	46
6.5.9. <i>Sich (wohl / munter) fühlen wie ein Fisch im Wasser (103)</i>	46

6.5.10. <i>Stumm (sein / bleiben) wie ein Fisch (33)</i>	47
6.5.11. <i>Wie ein Fisch an der Angel zappeln (1)</i>	47
6.5.12. <i>(Der) Fisch will schwimmen (4)</i>	48
6.5.13. <i>Die Fische füttern (23)</i>	48
6.5.14. <i>Einen dicken Fisch an Land ziehen (38)</i>	48
6.5.15. <i>Ungefangene Fische sein (350)</i>	49
6.5.16. <i>Weder Fisch noch Fleisch sein (2)</i>	49
6.5.17. <i>Der Fisch hat angebissen (64)</i>	49
6.6. POROVNÁNÍ ITALSKÝCH A NĚMECKÝCH FRAZÉMŮ S KOMPONENTY „PESCE“	
A „FISCH“	50
7. ZÁVĚR.....	53
8. RESUMÉ.....	55
9. RIASSUNTO.....	56
10. BIBLIOGRAFIE.....	57

1. Předmluva – metodologická východiska a cíle práce

Tato bakalářská práce se zabývá italskými a německými frazémy s animálními komponenty (konkrétně vlk a ryba). Úkolem práce bylo především dohledání konkrétních frazémů ve slovnících a následné zkoumání pomocí webových korpusů a porovnání výsledků, tedy jejich četnosti a významů.

Nejdříve v teoretické části představím problematiku frazeologie a základní pojmy pojící se s tímto tématem, kde budu převážně čerpat z publikace od českého lingvisty Františka Čermáka. Dále se zaměřím na vymezení a klasifikaci frazémů v české, italské a německé tradici, zejména na klasifikaci strukturní. Následně krátce přistoupím k části, která se bude zabývat problematikou názvů zvířat v roli frazémových komponentů.

Praktická část bude uvedena představením použitých webových korpusů (ItWac, DeWac) a slovníků (Dizionario dei modi di dire, Lingea, Duden: Band 11, PONS: Deutsche Idiomatik, Slovník české frazeologie a idiomatiky) a bude popsána metodologie práce. Následně budu zkoumat konkrétní nalezené frazémy s komponenty „lupo“ / „Wolf“ a „pesce“ / „Fisch“. Všechny frazémy se pokusím co nejlépe rozdělit podle strukturního typu do podskupin v jednotlivých kapitolách a seřadit podle abecedy. U každého frazému uvedu jeho výskyt ve webovém korpusu s krátkým komentářem a příklady výskytů.

Na závěr každé kapitoly uvedu analýzu dosažených výsledků a porovnání obou jazyků, jejich shod a rozdílů.

2. Frazeologie: základní pojmy, charakteristika frazémů

Úvodní teoretická část bude patřit frazeologii, se kterou bude má bakalářská práce úzce souviset. Budu pracovat zejména s publikací od Františka Čermáka, českého lingvisty, Frazeologie a idiomatika – česká a obecná z roku 2007.¹

2.1. Frazeologie

Frazeologie je disciplína lingvistiky, která se zaměřuje na studium frazémů, tedy slovních spojení s pevně danou formou nebo strukturou, která se běžně nemění. To neznamená, že nelze změnit pořadí komponentů vůbec, ale změny mohou být spíše omezené, protože frazémy mají často konvenční podobu. Frazémy mají také často přenesený význam.²

Tato oblast je klíčová pro hluboké pochopení jazyka, neboť frazémy odrážejí mimo jiné kulturní, historické a sociální kontexty mluvčích. Frazémy se mohou v každém jazyce objevovat v různých formách a strukturách, což odráží jejich bohatou funkčnost a variabilitu v rámci jazyka.³

2.2. Frazémy a idiomy

František Čermák popisuje idiom a frazém jako jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý nefunguje stejným způsobem v jiném spojení, popřípadě se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo). Tyto dva pojmy nejsou synonymními termíny. Frazém je lingvistický termín označující slovní spojení, které má ustálenou strukturu a často přenesený význam. O idiomech hovoříme, pokud zkoumáme útvar z pohledu sémantických rysů. Vyznačují se specifickými formálními i významovými rysy, přičemž jejich význam často nelze přímo odvodit z významu jednotlivých slov. Jedná se každopádně u obou pojmů o zásadní složky jazyka, které přispívají k jeho funkčnosti, bohatství a soudržnosti.

¹ČERMÁK, František. Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0.

²Tamtéž, str. 24-26

³FLEISCHER, Wolfgang. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. 2. durchges. und ergänz. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. ISBN 3-484-73032-3.

Frazémům a idiomům se často lidově a nespécificky říká rčení (na rovině větěných kombinací slovních), přísloví či pořekadlo, popř. pranostika (na rovině větěné). Samostatnou kategorií pak tvoří přirovnání a binominály. Dále je dobré zmínit i frazémy synsématické, které mají spíše podpůrnou roli, spojují různé části věty nebo fráze (patří sem například předložky, spojky a pomocná slovesa). Naproti tomu frazémy autosématické mají význam samostatný a obvykle fungují jako základní jednotky ve větách (například podstatná jména, slovesa a další).⁴

2.3. Komponenty frazému

Komponenty frazému jsou jednotlivá slova tvořící frazém. Tyto složky spolu interagují a tvoří spojení, které jako celek nese specifický význam, například ve spojení "mít čisté svědomí", kde "čisté svědomí" není jen suma "čisté" a "svědomí". Podle Čermáka mezi složky frazému a idiomu patří: povaha, kombinace včetně sledu, ustálenost, počet a funkce prvků. Poslední zmiňovaná složka má pak podle něj zpravidla anomální povahu. Tyto jednotky můžeme zkoumat z hlediska formálního (morfologického, syntaktického apod.), sémantického a kolokačního, i z hlediska jejich anomálních přeměn.⁵

2.4. Valence

Valence je jedna ze zásadních vlastností frazému. Určuje konkrétně způsob jeho formálního zapojení do kontextu (ať už větěného, nebo nadvětěného). Pojem valence tedy odkazuje na strukturu a počet dalších prvků věty, které mohou být gramaticky a sémanticky spojeny s hlavním výrazem v rámci frazému, tak, aby stále spojení dávalo smysl.⁶

2.5. Kolokace a kolokabilita

Kolokabilitu Čermák popisuje jako obecně individuální formální a významovou spojitelnost, schopnost kombinace každého jazykového prvku s jiným nebo jinými, vytvářenou jeho jedním nebo více kolokačními paradigmaty. Spolu s valencí patří k

⁴ČERMÁK, František. Frazéologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2007. str. 33, 44-46

⁵Tamtéž, str. 32-34

⁶Tamtéž, str. 60

hlavním složkám syntagmaticnosti každého jazykového prvku. Individuální realizací kolokability vzniká konkrétní kolokace.

Monokolokabilní slova se vyznačují velmi omezenou kolokabilitou lexikální formy, tedy jsou schopna se spojovat pouze s určitým omezeným okruhem dalších slov. Takto vznikají zcela unikátní a silné vazby. Čermák uvádí, že se však jedná o pouze zdánlivou samostatnou existenci formy, která je ale bez svého frazému zrušena (například *nechat někoho na holičkách*).⁷

2.6. Charakteristika frazémů

V této části se budu věnovat některým specifickým charakteristikám frazémů.

2.6.1. Anomálie ve frazeologii a idiomatice

Podle Čermáka jsou anomálie v této oblasti jakési odklony od poměrů v pravidelném jazyce, tj. v jazyce řízeném pravidly. Ve frazeologii je v různém stupni a druhu všudypřítomná a na rozdíl od pravidelných analogických kombinací, které jsou v jazyce opřeny o sémantická a formální pravidla, anomální frazeologické kombinace jsou vždy jedinečné a omezené.

Anomálních rysů je mnoho druhů, jedním z nejvýraznější je nemožnost záměny části frazému analogickým jiným ve stejné, resp. obdobné funkci. Například u frazému „být páté kolo u vozu“, nemohu nahradit číslovku jinou – jednalo by se již o nefrazémovou variaci.⁸

2.6.2. Ustálenost

Dalším z klíčových prvků ve frazeologii je ustálenost. Tato vlastnost frazému v jazyce se týká jeho struktury a významu v průběhu času. Ustálenost umožňuje uživatelům jazyka rozpoznat frazém v kontextu, přispívá tedy k jazykové efektivitě. Příkladem mohou být frazémy „skočit do řeči“ nebo „držet palce“, které si udržují svou formu bez ohledu na kontext, ve kterém jsou použity. Tyto ustálené frazémy jsou často předávány z generace na generaci a považují se za součást jazykového vzdělání.⁹

⁷Tamtéž, str. 29,30

⁸Tamtéž, 30, 31

⁹Tamtéž, str. 36

2.6.3. *Idiomatičnost*

Tento specifický rys frazémů se týká schopnosti vyjadřovat význam, který není zcela zřejmý z doslovných významů jednotlivých slov. Pokud chceme zkoumat, jak frazémy v jazyce fungují, je tento jev pro nás klíčový. Frazémy umožňují mluvčímu zachytit i komplexní myšlenky v kompaktní formě, což přispívá k efektivitě a expresivitě. Příkladem může být frazém „házet flintu do žita“, kde by bez jeho předchozí znalosti účastníkovi rozhovoru nemuselo být hned jasné, že se jedná o vyjádření rezignace.¹⁰

2.6.4. *Reprodukovatelnost*

Reprodukovatelnost patří mezi jeden z charakteristických rysů frazémů. Odkazuje na schopnost frazému stát v různých kontextech aniž by ztratil svůj základní význam a formu. Tímto způsobem fungují frazémy jako předvídatelné a stabilní jednotky jazyka, můžeme je tedy do řeči vkládat, nemusí vznikat v průběhu konverzace. Tato vlastnost není typická jen pro frazémy, ale i pro další frazeologické jednotky (dle některých názorů i například u fonémů, morfémů atd.).¹¹

2.6.5. *Pragmatický význam*

Jeden z významných aspektů frazeologie je pragmatický význam, který má oproti významu nociónálnímu (konceptuálnímu) charakteristicky výraznější zastoupení v celé idiomatice a frazeologii. Je zásadní pro zkoumání toho, jak jsou frazémy skutečně používány v běžné komunikaci, jak případně nabývají specifických významů a jak jsou modifikovány situací a účely diskuse. Pragmatický význam může například zahrnovat také ironii, nadsázku, podtext nebo jiné nuance, které nejsou zřejmé pouze z textového obsahu. Čermák uvádí několik zásadních faktorů ovlivňujících pragmatický význam, konkrétně kontext, účel komunikace, předpoklady a očekávání nebo kulturní faktory.¹²

¹⁰Tamtéž, str. 65

¹¹MLACEK, Jozef. Slovenská frazeológia: vysokoškolská príručka pre poslucháčov filozofických a pedagogických fakúlt vysokých škôl. 2. dopl. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984., str. 159

¹²ČERMÁK, František. Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2007. str. 38, 39

2.6.6. *Varianty*

Varianty frazémů Čermák popisuje jako alternativní verze stejného frazému, které se liší ve slovním znění, struktuře nebo dokonce významu, ale zachovávají základní identitu původního výrazu. Různé varianty umožňují mluvčímu vyjádřit v zásadě stejnou myšlenku způsobem, který je v souladu s jejich konkrétním kulturním a jazykovým prostředím. Varianty mohou tímto způsobem také reflektovat regionální, sociální, nebo stylistické rozdíly v mluveném a psaném jazyce.¹³

¹³Tamtéž, str. 40, 41

3. Vymezení a klasifikace frazémů v české, italské a německé tradici (zejména klasifikace strukturní)

Frazémy se liší v mnoha různých ohledech, a také proto je jejich klasifikace tak různorodá. V této části vyberu a shrnu vždy jednu z možných klasifikací frazémů ke každému jazyku. Na těchto příkladech je mimo jiné demonstrována různorodost klasifikací.

3.1. Frazémy v české tradici

Podle autora Františka Čermáka se idiomy a frazémy nejjasněji vyčleňují na základě svých formálních struktur. Klasifikace konkrétně dělí frazémy a idiomy na kolokační, propoziční, polypropoziční (monosubjektové a intersubjektové) a lexikální.

Kolokační frazémy a idiomy tvoří největší část frazeologie. Patří sem ty, které jsou ve formě slov a samy o sobě ještě netvoří promluvu, větu.

Na rozdíl od kolokačních, tvoří frazémy propoziční a polypropoziční monosubjektové ustálenou a uzavřenou větu, jsou tedy formálně již hotovou propozicí (promluvou), nabývají však své funkce až po zapojení do kontextu. Propoziční frazémy tvoří komponenty z kolokační či lexikální roviny (např. *Ani kuře zadarmo nehrabe.*), naproti tomu polypropoziční frazémy tvoří komponenty z roviny propoziční (např. *Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá.*).

Frazémy a idiomy polypropoziční intersubjektové jsou tvořeny dvěma a více promluvami a vyžadují pro své uplatnění dva a více mluvčích. Příkladem může být korelovaný pozdrav: *Pozdrav pámbu! - Dejž to pámbu!*)

Frazémy lexikální jsou podle Čermáka jakousi zanedbávanou kategorií a jejich plný popis dosud chybí. Patří svými komponenty do roviny morfémové a mají syntetickou, nediskrétní formu. Funkčně jsou jednoslovným lexémem. Jedná se o určitou kombinaci morfémů, nejčastěji vznikají z podstatných jmen (např. *strašpytel*) a příslovcí (např. *ostošest*).¹⁴

¹⁴FILIPEC, Josef a ČERMÁK, František. Česká lexikologie. Studie a práce lingvistické. Praha: Academia, 1985., str. 281

3.2. Frazémy v italské tradici

Italština je frazeologicky velmi bohatý jazyk. K popsání frazémů a idiomů v tomto případě slouží termíny *modo di dire*, *locuzione* a *espressione idiomatica* (které můžeme brát jako synonymní).

Modi di dire jsou v italském jazyce ustálená slovní spojení, která nelze předvídat na základě významů jeho složek. Tím je míněno, že pokud tento výraz doslovně přeložím, nedává smysl. Přeložíme-li například spojení *essere al verde* nefrazémově jako být v zeleni, nebude se jednat o správný význam tohoto spojení. Jeho význam je totiž ve skutečnosti *být na mizině*. Často u těchto spojení nelze nahradit jednotlivé části jinými slovy, a to ani pokud se jedná o synonyma. Stejně tak ve většině případů nelze měnit pořadí komponentů nebo číslo.

Přestože se nemůžeme k určení významu *locuzione* dobrat pouhou znalostí významu jejích částí, existují jisté stupně opacity¹⁵, na základě kterých pak můžeme rozdělit výrazy motivované (*expressioni motivate*), výrazy částečně motivované (*expressioni parzialmente motivate*) a výrazy demotivované (*expressioni demotivate*). Toto členění pro mluvčí poskytuje možnost přiblížit se významu frazému pochopením metafory (či metonimie), která jej opisuje.

U motivovaných výrazů (*expressioni motivate*) je díky znalosti jednotlivých prvků (slov) možné vytušit význam celku. Příkladem může být: *non svegliare il can che dorme* – v doslovném významu *nebud'te psa, který spí*. Jako frazém ale znamená spíše proč hledat problémy.

U částečně motivovaných výrazů (*expressioni parzialmente motivate*) nám může celkový význam částečně odkrýt význam některého z prvků. Například *mangiare da cani* – *jíst jako psi*, který by ale znamenal správně spíše *jíst špatně*.

Význam však nelze obdobně na základě významů jednotlivých slov odvodit u demotivovaných výrazů (*expressioni demotivate*). Příkladem může být spojení *menare il can per l'aia*, který ale znamená prokrastinovat, něco odkládat.¹⁶

¹⁵I gradi della opacità je výraz užitý autorem článku F. Faloppou v návaznosti na Anne Cutler z r. 1982 Idioms: the older the colder

¹⁶Faloppa, Federico. Modi di dire. In: Enciclopedia dell'Italiano (2011). [online]. [cit. 2021- 24-08]. Dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/modi-di-dire_%28Enciclopedia%27Italiano%29/

Modi di dire lze ještě rozdělit do tříd podle jejich struktury na adjektivní, verbální, nominální či adverbialní. Jejich struktura se liší třída od třídy. Podrobněji k těmto základním skupinám:

- adjektivní
 - a) Substantivum + substantivum v atributivní funkci: *una ragazza acqua e sapone*
 - b) Subs. + adjektivum: *un detenuto al piede libero*
- verbální
 - a) Verbum + substantivum: *vuotare il sacco*
 - b) Verbum + adverbium: *gridare ai quattro venti*
- nominální
 - a) Substantivum + adjektivum: *patata bollente*
 - b) Substantivum + prepozice + substantivum: *canto del cigno*
- adverbialní = obsahují příslovce, ale také výrazy s příslovecnými komponenty: *alla bell'e meglio, mangiare a bizzeffe, guidare a sirene spiegate, bere a garganella*¹⁷

3.3. Frazémy v německé tradici

V němčině je k nalezení mnoho různých rozdělení podle různých kritérií. Stejně jako u italštiny představím nejdříve klasifikaci, která se zaměřuje na problém motivovanosti.

Endosemische Klasse (direkt motiviert) obsahuje frazémy, jejichž význam je suma významů jednotlivých slov. Jsou jednoduše rozpoznatelné a rozluštitelné. Příkladem může být *in Verbindung stehen – stát ve spojení*, ale ve významu *být ve spojení s*.

Exosemische Klasse (unmotiviert) je další rozpoznatelnou třídou frazémů, které tentokrát však nejsou snadno dekodovatelné a nejsou pouze sumou svých elementů. Mohou obsahovat například i archaické výrazy, které jsou již dnes pro normálního mluvčího neznámé. Takovým příkladem může být spojení *mit Kind und Kegel – s dítětem a kuželem*, ale ve skutečnosti *vzít někam celou rodinu*. Součástí této skupiny jsou i výrazy, jejichž smysl je i přes archaismy vcelku snadno rozeznatelný. Příkladem může být frazém *barfuss bis zum Hals – bosý až ke krku*, který znamená *nahý*.

¹⁷Faloppa, Federico. *Modi di dire*. In: *Enciclopedia dell'Italiano* (2011). [online]. [cit. 2021- 24-08]. Dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/modi-di-dire_%28Enciclopedia%27Italiano%29/

Endo-exosememische Klasse je nejpočetnější skupina frazémů, které jsou podobné jako druhá zmiňovaná skupina. Burger¹⁸ ve své publikaci tvrdí, že se od této třídy liší pouze tím, že vycházejí ze syntagmatu, jehož souhrnný celkový význam také dává (příležitostný) smysl. Na rozdíl od endosemických frazeolexémů však není totožný s (frazeologicko-) lexikálním významem, přičemž rozdíl může být v jednotlivých případech malý. Jako příklad uvádí spojení *gegen den Strom schwimmen – plavat proti proudu*, ve významu *chovat se jinak než většina, nepřizpůsobovat se*.¹⁹

Stejně jako v italské a české tradici můžeme frazémy rozdělit na adjektivní, verbální, nominální či adverbiální. Podrobněji k těmto skupinám v němčině:

- adjektivní (*fix und fertig, gut gepolstert sein*)
- verbální – Tyto frazémy jsou nejpočetnější kategorií. Jejich základem je sloveso, které je doprovázeno další slovní skupinou.
 - a) Substantivní komponent (*Fersengeld geben – utéct*)
 - b) Adjektivní/adverbiální komponent (*zu kurz kommen – přijít zkrátka, langsam schalten – pomalu chápat, sauer reagieren auf etw. - na něco se tvářit kysele*)
 - c) Druhý slovesný základní komponent (*die Engel im Himmel singen hören können – mít silné bolesti*)²⁰

¹⁸BURGER, Harald. *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 2., überarbeitete Aufl. Grundlagen der Germanistik. Berlin: Erich Schmidt, 2003. ISBN 3-503-06170-3.

¹⁹Tamtéž, str. 25

²⁰FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2. durchges. und ergänz. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. ISBN 3-484-73032-3., str. 119

4. Názvy zvířat v roli frazémových komponentů

V praktické části mé bakalářské práce se budu zabývat frazémy s animálními komponenty, tedy s různými názvy zvířat. Frazémy tvoří důležitou součást komunikace a jejich používání a porozumění je denní chléb každého mluvčí. Zvířata jsem pro svou práci vybrala, protože hrají obecně v životě člověka velkou a významnou roli a často symbolizují lidské vlastnosti nebo chování. Činkure²¹ uvádí ve své publikaci, že tato symbolika je hluboce zakořeněná v kulturních a historických kontextech, což vede k častému používání zvířat ve frazeologických konstrukcích. Tyto frazémy umožňují mluvčím vyjádřit myšlenky způsobem, který je vhodný pro situaci – tedy například pejorativní, humorný nebo i obdivující. Tato spojení nám dávají prostor pro zvýraznění a zjednodušení charakteristik, která můžeme přisuzovat jak zvířatům, tak i lidem.

5. Aplikační část: představení použitých slovníků a korpusů, metodologie

V následující praktické části mé bakalářské práce se budu věnovat vyhledání frazémů v italském a německém jazyce s vybraným animálním komponentem (vlk a ryba) ve frazeologických slovnících a poté budu dohledané frazémy zadávat do webových korpusů ItWac a DeWac. K vyhledání jednotlivých frazémů s názvy zvířat budu využívat italský knižní a také online frazeologický slovník od M. Quartu a E. Rossi – Dizionario di modi di dire della lingua italiana a německé slovníky Duden (Band 11) a Pons, které jsou představeny v dalších podkapitolách.

²¹ČINKURE, Inese (2005): Eine kontrastive Analyse von Tierphraseologismen im Deutschen und im Lettischen. In: Studies about languages NO 7, [online]. [cit. 2021- 24-08]. Dostupné z: http://www.kalbos.lt/zurnalai/07_numeris/06.pdf

5.1. ItWac²²

Název ItWac je zkratkou pro Italian Web as Corpus. Tento webový korpus je velmi rozsáhlý, obsahuje texty webů s italskou doménou - .it, čímž pokrývá širokou škálu textových žánrů a témat, což jej činí cenným zdrojem pro lingvistické a lexikografické výzkumy. Obsahuje více než 1,9 miliardy tokenů a tím tvoří největší italský korpus. Nástrojem k morfologickému značkování je TreeTagger a k lemmatizaci pak lexikon Morp-it!. ItWac vychází z korpusu La Repubblica a vznikl v letech 2005-2007.

5.2. DeWac²³

Stejně jako ItWac tvoří DeWac rozsáhlý webový korpus německého jazyka. DeWac obsahuje přibližně 1,7 miliardy tokenů a zahrnuje širokou škálu textových žánrů a témat, čímž poskytuje rozsáhlý a reprezentativní vzorek současné němčiny. Používá stejné nástroje jako ItWac.

5.3. Dizionario dei modi di dire²⁴

Pro hledání italských *modi di dire* jsem používala převážně knižní a zároveň online verzi frazeologického slovníku od autorek Monica Quartu a Eleny Rossi²⁵. Nejprve jsem slovník procházela a dělala si orientační přehled o frazémeh, které obsahují názvy různých zvířat. Následně jsem po vybrání nějakého zvířete vyhledávala přes online verzi této knihy, publikované na stránce Corriere.it. Po zadání dotazu se zobrazí abecedně uspořádaný seznam frazémů obsahujících kýžený komponent.

²²BARONI, Marco, Silvia BERNARDINI, Adriano FERRARESI a Eros ZANCHETTA. The WaCky wide web: a collection of very large linguistically processed web-crawled corpora. *Language Resources and Evaluation* [online]. 2009, 43(3), 209-226 [cit. 2020-03-10]. DOI: 10.1007/s10579-009-9081-4. ISSN 1574-020X. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10579-009-9081-4>

²³BARONI, Marco, Silvia BERNARDINI, Adriano FERRARESI a Eros ZANCHETTA. The WaCky wide web: a collection of very large linguistically processed web-crawled corpora. *Language Resources and Evaluation* [online]. 2009, 43(3), 209-226 [cit. 2020-03-10]. DOI: 10.1007/s10579-009-9081-4. ISSN 1574-020X. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10579-009-9081-4>

²⁴Dizionario dei Modi di Dire. Corriere della Sera [online]. Milano: Ulrico Hoepli Editore S.p.A, 2012 [cit. 2024-05-19]. Dostupné z: <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-didire/>

²⁵Dizionario dei Modi di Dire. Corriere della Sera [online]. Milano: Ulrico Hoepli Editore S.p.A, 2012 [cit. 2024-05-19]. Dostupné z: <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-di-dire/>.

5.4. Lingea italsko-český a německo-český slovník ²⁶

Data jsem ověřovala často také v tomto online dostupném slovníku, který obsahuje přes 122 tisíc hesel a zachycuje aktuální psaný i mluvený italský i německý jazyk.

5.5. DUDEN Band 11. - *Redewendungen und Sprichwörtliche Redesarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*²⁷

Pro vyhledávání německých frazémů s vybranými animálními komponenty jsem se rozhodla použít známý slovník Duden a jeho 11 vydání, které se věnuje frazémům a idiomům. Hesla jsou zde klasicky seřazena abecedně a slovník jich obsahuje více než 100 tisíc.

5.6. PONS: Deutsche Idiomatik: Die deutschen Redewendungen im Kontext²⁸

Tato publikace představuje komplexní průvodce německými idiomatickými výrazy. Dílo je strukturované tak, aby čtenářům poskytlo ucelený přehled o běžně používaných německých idiomatikách spolu s jejich kontextovým využitím. Každý idiom je představen nejen s jeho doslovným překladem, ale také s vysvětlením jeho významu a typickými příklady použití.

²⁶Italský velký knižní slovník. In: Lingea [online]. Brno: Lingea [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: <https://www.lingea.cz/italsky-velky-knizni-slovník.html>

²⁷DUDEN Band 11 (1992): Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Mannheim: Dudenverlag.,ISBN 9783411913787

²⁸SCHEMANN, Hans (1993): PONS: Deutsche Idiomatik: Die deutschen Redewendungen im Kontext. Stuttgart: Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung.

6. Italské a německé frazémy s vybranými animálními komponenty z perspektivy webového korpusu (ItWac a DeWac): kontext užití, varianty.

V praktické části mé bakalářské práce se věnuji zkoumání vybraných frazémů s animálními komponenty. Vybrala jsem dva zástupce tradičního rozdělení obratlovců, tedy savce (vlka) a rybu.

Pro jejich zpracování bylo nejprve nutné vyhledat jednotlivé frazémy ve frazeologickém slovníku, které jsem čerpala z online verze italského slovníku *Dizionario dei modi di dire*, německého *DUDEN Band 11* nebo slovníku LINGEA.

V dalším kroku jsem zjišťovala počet výskytů a překlad vybraných frazémů, pro což jsem používala webové korpusy ItWac a DeWac.

Frazémy jsem rozdělila do skupin podle strukturní formy, která byla představena v teoretické části práce. Jedná se o rozdělení na frazémy kolokační (verbální, nominální, adverbiální, větné), propoziční, polypropoziční (monosubjektové, intersubjektové), lexikální a přirovnání. Následně jsem frazémy seřadila podle abecedy v jednotlivých kategoriích.

Jednotlivé frazémy v kategoriích jsou zapsány vždy v následujícím schématu:

Heslo (počet výskytů v korpusu)

Doslovný překlad a sémantická definice a komentář k nalezeným výsledkům ve webovém korpusu. Příklady nalezených výskytů a variant frazému.

6.1. Italské frazémy s komponenty „lupo“

V první části jsem vyhledávala frazémy s vybraným zástupcem savců vlkem ve frazeologickém slovníku a následně je zkoumala pomocí webového korpusu ItWac.

Celkem se mi podařilo najít ve slovníku od M. Quartu a E. Rossi 15 příkladů frazémů, z nichž jsem následně vyřadila termín *vlkodlak* a jeden frazém jsem spojila sémanticky s dalším. Zbýlých 13 jsem následně zkoumala spolu s doplněním o frazémy nalezené ve slovníku LINGEA.

Frazémy kolokační adverbialní

6.1.1. *A urlì di lupo (0)*

Přeloženo doslovně jednou za vlčí vytí, tedy ve smyslu velmi zřídka. Říká se totiž, že vlk je velmi tiché zvíře, které vyje jen velmi málo. Ve webovém korpusu se mi nepodařilo najít toto spojení na pozici frazému, jedná se tedy nejspíš o zastaralé spojení, které v aktuálním jazyce nemá místo.

Frazémy kolokační verbální

6.1.2. *Aver provato il morso del lupo (0)*

Doslova zakusit vlčí kousnutí, obvykle se používá ve smyslu, že někdo zažil něco nepříjemného nebo prošel těžkou zkouškou. I u tohoto frazému se nepodařilo najít žádné výskyty ve webovém korpusu a bude se tedy jednat o podobný případ jako u předchozího příkladu.

Variace tohoto frazému: *aver provato il dente del lupo (0)*

6.1.3. *Avere una fame da lupo (178)*

Doslova mít vlčí hlad, který přesně odpovídá českému *mít hlad jako vlk*, tedy být opravdu hladový.

Do korpusu jsem zadávala *fame* a lematizované výrazy *da lupo*. Velká část nalezených výskytů obsahovala *lupi*, tedy množné číslo a všechny dohledané výskyty obsahovaly nějaký tvar slovesa *avere*, který ani nebylo nutné do vyhledávání zadávat.

1. Valentina tornò con un pezzo di pizza bianca, e il piccione, felice, saltò sul pavimento per becchettare il suo pranzo. Aveva una fame da lupo.

6.1.4. *Aver visto il lupo (0)*

Italský frazém „*aver visto il lupo*“ znamená doslova „vidět vlka“, ale v přeneseném smyslu se používá k popisu někoho, kdo se stal zdrženlivým nebo mlčenlivým, často kvůli překonané životní zkušenosti nebo šoku. Říká se, že vidět vlka je natolik děsivé, že člověk ztratí řeč. Ani k tomuto výrazu se mi nepodařilo najít žádné příklady z webového korpusu, všechny dohledané výsledky byly použity nefrazémově.

6.1.5. *Cacciarsi nella tana del lupo (95)*

Vlézt do vlčí nory. Znamená vystavovat se velkému nebezpečí kvůli nerozvážnosti nebo lehkomyšlnosti.

Tento frazém jsem hledala jako dotaz tana a lemmatizované lupo v rozsahu kontextu +3. Podařilo se mi tímto způsobem najít celkem 201 výskytů. Velká část výskytů používala jiné sloveso než *cacciarsi*, například *entrare*, *andare*, *infilarsi* nebo *buttarsi*. Mnoho příkladů sémanticky neodpovídalo hledanému frazému, byla jich asi polovina. Příklady některých výskytů:

1. Con Silvio Berlusconi che infine accetta di infilarsi dritto dritto nella tana del lupo cattivo, lo stesso lupo al quale per settimane ha dato la caccia.
2. Carissimi Consulenti del Lavoro , praticanti e già abilitati , sono consapevoli di aver acceso un dibattito tanto sentito visto che mi sono buttata nella tana del lupo e mi aspettavo (liberi di credere o meno) queste reazioni , ma lo scopo del mio sfogo non è mirato contro di Voi e contro i Vs. sacrifici.

6.1.6. *Cadere / mettere in bocca al lupo (0)*

Cadere nebo mettere in bocca al lupo doslova znamená spadnout do vlčí tlamy a používá se ve smyslu ocitnout se v nebezpečné situaci nebo být vystaven velkému riziku. V češtině by mohl být použit frazém *vlézt do jámy lvové*, který také vyjadřuje situaci, kdy se člověk ocitá v nepřátelském prostředí.

V tomto případě jsem vyhledávala výskyty obsahující lemmatizovaná slovesa *cadere* a *mettere* - u výsledků musela být přítomna alespoň některá položka. Z výskytů jsem následně vybrala pouze ty frazémové. Ani v tomto případě jsem nenalezla příkladů mnoho – celkem byly relevantní 3 z nalezených 20.

Příklady nalezených výskytů:

1. il poverino non immaginava nemmeno che sarebbe **caduto in bocca al lupo**" oppure: " lo incalzava verso un grande avvenimento, voglio dire (ormai si capisce) tirare il prete in trappola e..."
2. Questo anche perché, con grande inesperienza, erano stati edificati moltissimi ricoveri sulla traiettoria ordinaria delle valanghe, mettendosi

proprio "in bocca al lupo".

6.1.7. *Dare le pecore in guardia al lupo (10)*

Dát ovce na hlídání vlkovi. Ve významu spoléhat se na nejméně spolehlivého člověka, jako na vlka, který by všechny ovce nejspíš sežral. V širokém slova smyslu být neopatrný, lehkomyšlný nebo velmi naivní.

Hledala jsem tento frazém ve webovém korpusu pod heslem *pecore* a v rozmezí -4 až +4 *lupo*. Našla jsem spíše výskyty významově podobné, ale formálně ne zcela odpovídající. Příklady některých z výsktů se slovesem *affidare* nebo *raccomandare* (svěřit):

3. Se non cambia realmente qualcosa è come affidare le pecore al lupo.
4. Raccomandiamo le pecore al lupo!
5. A cui non andava - non va - data alcuna delega da parte dei movimenti : si può mettere il lupo a guardia delle pecore ?

6.1.8. *Essere una lupa bianca (3)*

Frazém *essere una lupa bianca*, doslova být bílá vlčice, označuje něco či někoho vzácného, jedinečného až tajemného. Toto zvíře ve skutečnosti pravděpodobně existuje byť zřídka, protože jde o projev albinismu. Pro tento výraz jsem opět při hledání v korpusu používala lemmatizované sloveso *essere*, ale podařilo se mi najít pouze jiné použití než v roli frazému ve větách.

Pokusila jsem se však také vyhledat mužský rod – *lupo bianco* a narazila jsem na mnohem více výsledků (celkem 62). Mnoho z nich nebylo použito v roli frazému, ale některé příklady odpovídali sémanticky frazému *lupa bianca* z frazeologického slovníku.

Příklad:

1. A questo fa pensare la copertina di "Non ho lavoro" (con l'autore che cammina in equilibrio su un guardrail) e anche il titolo del prossimo disco, "Lupo bianco" (un modo meno esplicito di dichiararsi una "pecore nera").

6.1.9. *Fare il lupo pecoraio (0) + Lupo di veste d'agnello (338)*

Přeloženo doslovně znamená dělat vlka pastýře, vyjadřuje ale ve skutečnosti vyjadřuje předstírání určité role nebo jednání s postranními (často zlými) úmysly, obvykle

se záměrem zradit. Tento výraz v italštině pochází z bajky od La Fontaine²⁹ s názvem Vlk pastýřem.

I přestože jsem do vyhledávání zadala pouze část frazému – *lupo pecoraio*, nepodařilo se mi najít v korpusu ItWac žádné výskyty tohoto spojení.

U druhého, sémanticky podobného frazému jsem zadala dotaz *lupo* a k němu lemma *agnello* a celkem jsem dostala 338 výskytů. Menší část byla použita jinak než v roli frazému nebo v jiném kontextu (většinou v kontextu zmíněné bajky). V některých případech bylo použito jiné sloveso (např. *travestire*, *vestire*). Příklady výskytů:

1. Posso persino amare il lupo più dell' agnello, il falco più della colomba, ma non posso amare il lupo travestito da agnello.
2. Lì c'è il megadirettore galattico gran figl. di putt. lup. mann., il capitalista sfruttatore, il lupo vestito d' agnello col dipendente nell' acquario e la poltrona di pelle umana.

6.1.10. *Fare piu miglia di un lupo a digiuno (0)*

Doslova ujít více mil než hladový vlk, naráží na vytrvalost a úsilí, které je člověk v nějaké situaci schopný vynaložit, aby dosáhl nějakého cíle. Spojení s vlkem naráží na případy, kdy byli vlci schopni urazit velké vzdálenosti při honbě za potravou.

Tento frazém jsem se ve webovém korpusu snažila najít zadáním části: *miglia di un lupo*, ale nedostala jsem žádné výsledky. Dále jsem se pokusila zadat pouze dotaz *miglia* a část *lupo* jako lemmatizovou, ale našla jsem pouze výskyty v jiné roli než frazém.

6.1.11. *Gridare al lupo (409)*

Nefrazémově by se tento výraz dal přeložit jako křičet na vlka. Dizionario dei modi di dire uvádí jeho význam jako dělat planý poplach, zbytečně vyvolávat paniku. Dále uvádí jeho původ v bajce od Ezopa, kde je hlavní postavou mladý pastýř, který z nudy křičí o pomoc před vlkem, kterého si však vymyslel. Několikrát tuto akci pro svou potěchu zopakuje a když pak vlk opravdu přijde, nikdo už mu na pomoc nepřispěchá, protože už mu nikdo nevěří.

Ve webovém korpusu ItWac jsem našla přes 400 výsledků tohoto frazému,

²⁹LA FONTAINE, Jean de. Bajky. [online]. Přel. E. Hermann. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [e-knihy – př. cit. 2024-05-10]. Dostupné z WWW:<<http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/65/67/66/bajky.pdf>.

zadávala jsem sloveso *gridare* jako lemma. Uvedu jeden z příkladů použití:

1. Alan Greenspan si trova nella situazione del pastore che ha gridato al lupo per così tanto tempo che gli operatori e gli investitori non lo ascoltano più.³⁰

V mnoha případech jsem našla tento frazém použit v podobě *gridare al lupo al lupo*, tedy zdvojeně.

6.1.12. *Mettere il lupo nell'ovile* (13)

Pustit vlka do ovčince, což znamená vystavit někoho nebezpečí nebo ho ohrozit tím, že se umožní přístup něčemu potenciálně škodlivému. Zradit vlastní stranu ku vlastnímu prospěchu.

Tento frazém jsem se ve webovém korpusu ItWac našla pouze v jednom výskytu při zadání lemmatizovaného slovesa *mettere* (s omezeným rozsahem kontextu na -5 a +1) a *lupo* a následném manuálním procházení výsledků. Je tedy zřejmé, že se nejedná o často používaný frazém. Nalezený příklad:

1. Costui doveva certamente esser uomo privo di senno, o qualche furfante come loro, o una persona senz' anima e senza coscienza, poiché volle mettere il lupo nell' ovile, ...

Avšak při zadání dotazu *ovile* spolu s lemmatem *lupo* jsem dostala celkem 16 výsledků, z čehož bylo 13 použito jako frazém.

6.1.13. *Tenere il lupo per gli orecchi* (0)

Doslovně přeloženo jako držet vlka za uši. Tento frazém se používá k popisu situace, kdy je někdo nucen řešit nebezpečnou situaci nebo problém, který může být obtížné nebo nebezpečné zvládnout, ale současně jej nelze pustit bez rizika.

U tohoto frazému jsem opět zkusila několik cest k nalezení výskytů ve webovém korpusu, ale při zadání *lupo* a lemmatizovaného *orecchio* se mi podařilo najít pouze 3 výskyty ve velmi podobném kontextu a za použití slovesa *afferrare*, jedná se tedy o trochu jiný frazém:

1. Ciò che è più grave, è guerra su due fronti, tra sunniti e sciiti radicali e noi in mezzo. Come disse Thomas Jefferson in altre epoche e circostanze, "l' America ha afferrato il lupo per le orecchie".

³⁰Il Manifesto. Online. Dostupné z: <https://ilmanifesto.it/MondeDiplo/LeMonde-archivio/Settembre-1998/9809lm03.01.html>. [cit. 2024-05-16].

Frazémy kolokační nominální

6.1.14. *Lupo di mare* (455)

Doslovně přeloženo jako mořský vlk, tento výraz se používá stejně i v češtině. Podle slovníku se tímto výrazem nazývá člověk, který má již mnoho zkušeností z plutí na moři, námořník, který čelil již mnoha nebezpečím.

Ve webovém korpusu jsem tento frazém vyhledávala pomocí spojení *di mare* a lemmatizového *lupo* (mnoho příkladů bylo v množném čísle – *lupi*). Výsledků bylo přes 450, ve všech případech se jednalo o frazém, toto spojení je tedy v současném jazyce celkem často používané. Příklad nalezeného výskytu:

1. Il programma di quest' anno ha un filo conduttore che non mancherà di affascinare sia i "vecchi" lupi di mare che i nuovi "marinai" che vorranno avvicinarsi al nostro Club.

6.1.15. *Tempo da lupi* (228)

Doslova vlčí počasí, tedy počasí velmi špatné, většinou deštivé apod.

K tomuto frazému se mi podařilo najít přes 220 příkladů, všechny ve frazémovém významu, jedná se tedy o vcelku používaný výraz.

Frazémy polypropoziční intersubjektové

6.1.16. *In bocca al lupo!* (7 500) - *Crepi il lupo!*

Tento velmi dobře známý italský výraz by se nefrazémově dal přeložit jako „v tlamě vlka“. V online frazeologickém slovníku Corriere je uváděn jeho význam jako přání hodně štěstí, adresovaný těm, kteří se chystají čelit nějaké těžké zkoušce. Většinou následuje odpověď „crepi il lupo“ – chcípni vlku, jedná se o frazém jistého pověřčivého charakteru.

Ve webovém korpusu InterCorp bylo nalezeno přes 7,5 tisíce výsledků, drtivá většina použita frazémově. Jedná se o velmi často používaný italský frazém. Příklad nalezeného frazému:

1. In bocca al lupo per i tuoi studi.

Situace je však odlišná u odpovědi *crepi il lupo*, u které se mi v korpusu podařilo najít pouze něco přes 150 výskytů, ve všech případech se však jedná o frazém.

6.2. Německé frazémy s komponenty „Wolf“

Ve druhé části jsem vyhledávala frazémy s vybraným zástupcem savců vlkem, tentokrát v němčině, ve frazeologickém slovníku a následně je zkoumala pomocí webového korpusu DeWac.

Celkem se mi podařilo najít ve slovníku Duden 11 (Redewendungen) 7 příkladů frazémů. Následně jsem ještě 3 další frazémy doplnila ze slovníku Pons.

Přirovnání

6.2.1. *Fressen wie ein Wolf (1)*

V českém překladu žrát jako vlk, tedy ve významu jíst hodně a rychle. Slovník Pons uvádí jako synonymní frazém *fressen wie ein Scheunendrescher*.

Při vyhledávání tohoto frazému ve webovém korpusu DeWac jsem narazila pouze na jeden příklad tohoto použití, nejedná se tedy o často používaný frazém.

1. Dieser unser Apollopriester ist aber auch in seinem Verstandeswesen so dumm als möglich und weiß sonst nichts zu erzählen als alte, schon über tausend Male abgedroschene Götterfabeln, frißt dabei wie ein Wolf und säuft wie ein Ochs, besonders wenn er sich von irgendwoher einen Wein verschaffen kann.

6.2.2. *Hungrig wie ein Wolf sein (13)*

Být hladový jako vlk, známé spojení i v českém jazyce znamená mít velký hlad.

Při hledání jsem zadala *hungrig wie* a přidala lemmatizované *Wolf*. Velká část vyhledaných spojení byla měla část *Wolf* v množném čísle. Celkem se mi podařilo najít 13 výskytů tohoto spojení, což překvapivě není mnoho. Příklad nalezeného spojení:

1. Denn er hatte noch nichts gegessen und, wie ihr wißt, auch kein Abendbrot bekommen, und er war hungrig wie ein Wolf.

Variantou tohoto frazému je *Hunger wie ein Wolf haben*, který mu sémanticky odpovídá. Tento frazém jsem ve webovém korpusu DeWac našla celkem čtyřikrát.

Kolokační frazémy verbální

6.2.3. *Durch den Wolf drehen* (63)

Doslova protočit někoho skrze vlka, obvykle ve smyslu někoho psychicky týrat, ničit nebo obtěžovat, případně zacházet s někým bezohledně a tvrdě. Tento frazém se dá také použít ve spojení s masem – tedy jako protáhnout kuchyňským mlýnkem na maso.

Hledala jsem tento frazém jako dotaz *durch den Wolf*. Výsledky byly zvláštní velkou různorodostí použití, ale téměř ve všech případech bylo použito sloveso *drehen*. Asi v polovině případů se jednalo o gastronomické použití tohoto spojení.

Příklady různých kontextů použití:

1. Das restliche Fleisch durch den Wolf drehen, dann den gewürfelten Speck, das angebratene Fleisch mit Gewürzen und Bratfett sowie die grob zerkleinerten Zwiebeln pürrieren.
- zde se jedná o častější použití – protáhnout mlýnkem na maso
2. Für moderne Ohren klingt diese Musik mit Sicherheit fremdartig. Hier werden NDW, Deutschrock, New Wave und andere Stile durch den Wolf gedreht und so gnadenlos ehrlich und zum Teil naiv dargeboten, dass man heute damit nicht mehr ankommen könnte.
- zde se jedná o frazém použitý
3. Dann zusammen mit den Äpfeln durch den Wolf treiben.
- tento příklad je opět použit ve smyslu kuchyňského mlýnku, tentokrát s jiným slovesem *treiben* (tento výskyt nebyl ojedinělý)

6.2.4. *Mit den Wölfen heulen (müssen)* (185)

(Muset) výt s vlky, ve smyslu nutného připojení se k většině.

Při vyhledávání ve webovém korpusu jsem tento frazém zadávala s pomocí lematizovaného slovesa *heulen*. Nalezla jsem celkem přes 180 výskytů, jedná se tedy o používaný frazém. Většina dohledaných výskytů byla bez slovesa *müssen*, nejedná se tedy o povinné doplnění. Všechny příklady byly použity frazémově. Příklad takového použití:

1. Die Friedensbewegung hat aber keinen Grund, nach dem absehbaren Ende des militärischen Teils des Krieges nun mit den Wölfen zu heulen und in das allgemeine Konzert der Sieger mit einzustimmen.

6.2.5. *Sich einen Wolf laufen/reiten (13)*

Tento frazém uvádí opět pouze slovník Pons. Doslovně by se dal přeložit jako běžet /jezdit si vlka a pojmenovává se tak stav kůže mezi stehny, když se o sebe moc dlouho při chůzi třou. V češtině tak podobně používáme spojení mít vlka.

Při vyhledávání jsem zadávala samostatně *einen Wolf* a následně lemma *reiten* a *laufen*, přičemž musí být přítomno alespoň jedno z těchto sloves. Nalezených výsledků nebylo mnoho (14) a frazémově byla použita asi polovina. Nedá se tedy říct, že by se jednalo o často používaný frazém.

1. Oder man isst gedünstete Möhrchen und läuft sich einen Wolf. Ich wollte nie so leben, und, wer weiß, vielleicht werde ich hundert.

6.2.6. *Unter die Wölfe geraten (sein) (61)*

Dostat se nebo upadnout mezi vlky, tedy ve smyslu zacházet s někým nebo něčím bezohledně, někoho zneužívat nebo vykořisťovat.

Při hledání ve webovém korpusu DeWac jsem zadala do vyhledávání pouze část *unter die Wölfe*. Ve výsledcích se celkem často objevovala spojení s použitím jiného slovesa než *geraten (sein)*, nejčastěji bylo použito sloveso *senden*, dále pak *schicken*, *fallen* nebo *werfen*. Téměř ve všech případech bylo použito buďto *wie Schafe* nebo *wie Lämmer* na začátku frazému. Příklady takových použití:

1. Geht hin; siehe, ich sende euch wie Lämmer mitten unter die Wölfe.
2. Ich weiß, daß ich euch wie Lämmer mitten unter die Wölfe schicke.
3. Unter die Wölfe gefallen - Korruption und Politik in Nicaragua.

Kolokační frazémy nominální

6.2.7. *Der Wolf in der Fabel*

Tento frazém je uváděn pouze ve frazeologickém slovníku Pons a je k němu pouze poznámka *lupus in fabula*, tedy latinský frazém, který znamená doslova to stejné jako

frazém německý, vlk v příběhu. Jeho význam je podobný českému my o vlku a vlk za dveřmi/humny a znamená, že ten, o němž mluvíme, je nablízku.

Ve webovém korpusu DeWac se mi nepodařilo najít mnoho výsledků, tento frazém se tedy nejspíš příliš často nepoužívá, nejspíš se jedná spíše o knižní výraz. Příklad nalezeného výskytu:

1. Er selber, Excellenzherr! Wie der Wolf in der Fabel, nur mit dem gewaltigen Unterschied , dass er kein so gefährlicher Gesell ist.

6.2.8. *Ein Wolf im Schafpelz (25)*

Vlk v rouše beránčím, tedy osoba se zlými úmysly, který se navenek jeví jako mírumilovný. Duden slovník uvádí k tomuto frazému citát z Bible, Nového Zákona, Matouše 7, 15, který říká, že by se člověk měl mít na pozoru před falešnými proroky, kteří přicházejí v rouše beránčím, ale uvnitř jsou to draví vlci.

Ve webovém korpusu jsem našla celkem 25 výskytů, které však většinou byly ze stejného zdroje (jednalo se o název příběhu na stránce a byl stále opakován). Nedá se tedy říct, že by se jednalo o často používané spojení. Příklad takového použití u zmíněného zdroje:

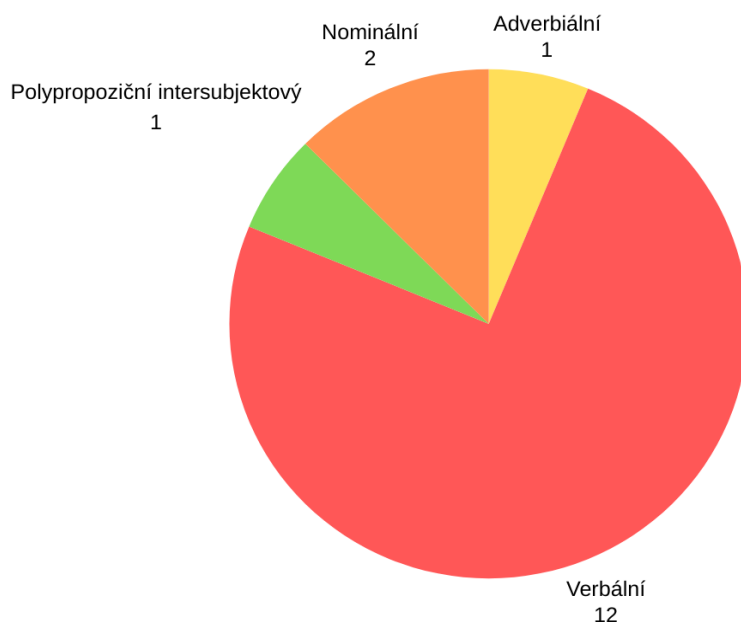
1. Bild von: ZDF 4 Ein Wolf im Schafpelz. Aber der Schäfer und sein Hund passten auf. Der Wolf kam einfach nicht an die Schafe heran.

6.3. Porovnání italských a německých frazémů s komponenty „lupo“ a „Wolf“

V italském jazyce se mi podařilo najít celkem 16 frazémů s komponentem vlk, kdežto v jazyce německém pouze 8. V italštině je vlk ve frazeologii spojován ve většině spojení sémanticky s něčím nepříjemným (např. aver provato il morso del lupo, aver visto il lupo) nebo s něčím nebezpečným (cadere in bocca al lupo) nebo ošklivým (tempo da lupi). Podobně je tomu i v německém jazyce, kde jsou frazémy spojovány s něčím nepříjemným (např. durch den Wolf drehen, unter die Wölfe geraten sein), bolestivým (např. sich einen Wolf laufen). Jsou mezi nimi však také spíše neutrální frazémy (např. der Wolf in der Fabel – konkrétně tento příklad se v italštině i němčině používá ve své latinské podobě – lupus in fabula).

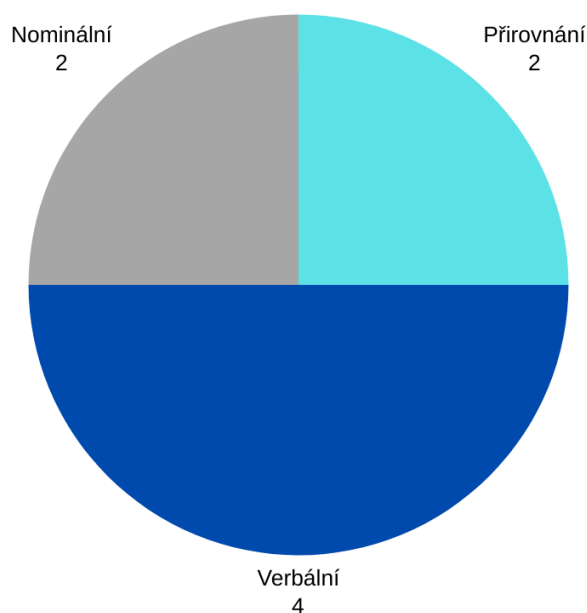
U všech frazémů jsem určovala také dělení dle jejich formy. V italském jazyce byla drtivá většina určena jako frazémy verbální, minoritu představovaly frazémy nominální, polypropoziční intersubjektové nebo adverbiální. V jazyce německém převažovaly v této kategorii frazémy verbální, o něco méně bylo frazémů nominálních a přirovnání. Jejich přesné počty jsem u obou jazyků zapsala do následujících grafů.

Frazémy s komponentem lupo:

Graf 1: Frazémy s komponentem lupo podle strukturního rozdělení

Frazémy s komponentem Wolf:

Graf 2: Frazémy s komponentem Wolf podle strukturního rozdělení

Jako jednoznačně nejpoužívanější italský frazém vyšlo ze zkoumání přání hodně štěstí - *in bocca al lupo* (přes 7,5 tisíce výskytů). Mezi německými to pak bylo spojení *mit den Wölfen heulen (müssen)*, které však ani zdaleka nedisponovalo takovým výskytem jako zmiňovaný italský frazém.

V obou jazycích se vyskytovaly některé frazémy, které si byly sémanticky i formálně velmi podobné, lze tedy říci, že se jedná o úplné ekvivalenty. Jejich tvary jsem zapsala do následující tabulky.

Tabulka 1: Porovnání frazémů s komponenty "lupo" a "Wolf"

Avere una fame da lupo	Hungrig wie ein Wolf sein
Lupo di veste d'agnello	Ein Wolf im Schafpelz
Der Wolf in der Fabel = lupus in fabula (lat.)	Lupus in fabula (lat.)

6.4. Vybrané frazémy s komponentem „pesce“

Pro další část jsem zvolila frazémy s vybraným zástupcem obratlovců rybou. Nejprve jsem si opět vyhledala všechny výskyty tohoto podstatného jména ve frazeologickém slovníku a následně je zkoumala pomocí webového korpusu ItWac.

Celkem se mi podařilo najít ve slovníku od M. Quartu a E. Rossi 9 příkladů frazémů, které jsem následně rozdělila do skupin podle strukturního typu a seřadila podle abecedy.

Frazémy kolokační verbální

6.4.1. *Buttarsi a pesce (140)*

Vrhnout se jako ryba, podle slovníku Modi di dire se tento frazém používá v situacích, kdy se člověk něčemu opravdu věnuje s velkým nadšením, rázností a odhodláním. Pokud je toto spojení použito v souvislosti s jídlem, označuje se tak hltání s velkou nenasytností, jako by to nejspíš dělaly ryby při vhození jídla do vody.

Při vyhledání pouze části frazému *a pesce* jsem objevila celkem 347 výskytů za použití různých sloves (např. *tuffarsi*), ne všechny byly však použity jako frazémy. Po přidání lemmatu *buttare* (s rozsahem kontextu -5 až +5) do vyhledávání se zobrazilo celkem 140 výsledků. Příklady některých výskytů:

1. Verso le 8.30, aprono le edicole ed i primi bar, ci buttiamo a pesce su un paio di brioches fragranti accompagnate da un zumo de pompejo spremuto al momento, consci di non poter più contare sul caffè portoghese, acquistiamo El Diario Vasco, giornale locale, e ci rechiamo al museo.
2. Rove gli ha detto di non buttarsi a pesce su questa storia e che la moglie di Wilson lavorava alla Cia.

6.4.2. *Fare il pesce in barile (86)*

Dělat rybu v sudu, znamená dělat, že nic nevidím ani neslyším a nevnímám, co se kolem mě děje, stejně jako by ryba schovaná v sudu nic neviděla ani neslyšela.

Vyhledávala jsem tento frazém pomocí dotazu *in barile* a přidala lemma *pesce*. Celkem jsem dostala ve webovém korpusu 86 výsledků. Většina výskytů používala sloveso *fare*, objevily se však i případy s jinými slovesy, například *muoversi* nebo *travestirsi*.

Příklad použití:

1. Ihhh, di queste contraddanze diplomatico-guerresche degli europei in America ne abbiamo viste tante, compresa quella dell' "Imperatore del Messico" (austriaco), sostenuto militarmente dai francesi di Napoleone III, con gli inglesi che facevano i pesci in barile.
2. Non può comportarsi come un pesce in barile tra una mozione che, in qualche modo, sembra condividere, almeno in alcuni atti della sua politica internazionale, e alleati con i quali non condivide aspetti fondamentali di tale politica.

6.4.3. *Mandare a bastonare i pesci (0)*

Poslat na výprask ryb, znamená podle slovníku Modi di dire původně jít do vězení. V moderní době se však tento frazém stal víceméně žertovnou výzvou, aby se někdo někoho zbavil, tedy aby se někdo raději vydal na dostatečně vzdálené místo, jako je v tomto případě moře. Naráží na dobu, kdy provinilci odsouzení veslovat na galejích, máčet vesla ve vodě, museli v jistém smyslu „mlátit ryby“. Dnes se stále používá ve stejném smyslu, s dalším důsledkem zbavit se otravného člověka tím, že ho přiměje udělat něco hloupého, únavného, zbytečného a prakticky nemožného.

Další význam uvádí slovník Modi di dire jako dělat něco zbytečného nebo s malou nadějí na úspěch. Podle autorky je to nejmodernější a nejrozšířenější výklad.

Do dotazu ve webovém korpusu jsem v tomto případě zadala pouze *bastonare* a lemma *pesce* (v rozsahu +5 až -5). Bohužel se mi však nepodařilo najít žádné výskyty tohoto frazému.

6.4.4. *Non essere né carne né pesce (182)*

Doslova nebýt ani maso, ani ryba, označuje něco, co není zcela jasné – v češtině tomuto frazému odpovídá sémanticky i formálně frazém ani ryba, ani rak. Toto spojení se používá, pokud si nejsme zcela jisti zařazením nebo charakterem věci.

Vyhledala jsem tento frazém ve webovém korpusu pod dotazem *né carne né pesce* a dostala tak celkem 182 výsledků. Drtivá většina nalezených spojení byla použita jako

frazém a ve spojení se slovesem *essere*, které je uvedené ve slovníku. Některé výskyty stály také na začátku věty nebo uprostřed věty ohraňeny čárkou bez slovesa.

1. Tra questi limbici, né carne né pesce, sospesi nell' attesa di una identità lavorativa o professionale, gli universitari " fuorisede ".
2. Qualche volta è venuto il sospetto che il suo successo, specie in vita, derivasse da questo non essere né carne né pesce.

6.4.5. *Trattare a pesci in faccia (301)*

Tento frazém můžeme přeložit jako zacházet s někým bez respektu, velmi špatně, česky jako s kusem hadru.

Při vyhledávání tohoto frazému ve webovém korpusu ItWac jsem zadala jako dotaz celé *pesci in faccia*. Z celkového počtu 301 výsledků se dalo vyčíst, že se tento frazém dá použít i s jinými slovesy než *trattare*. Velmi často bylo použito například sloveso *prendere*.

Příklady různých použití ve větách:

1. Francamente dell' accoglienza che ci riserverete non ce ne può fregare di meno, ci hanno sempre trattato a pesci in faccia in tutti gli stadi d' Italia, non sarete certo voi a farci perdere il sonno.
2. Haider, con tutti i suoi difetti, resta comunque un potente (nel senso che è l' autorevole leader di un ricco paese cattolico), non è un qualsiasi prete ministro sandinista , che si può prendere a pesci in faccia senza problemi.

6.4.6. *Volere il pesce senza la lisca (variante frazému voler la carne senza l'osso)*

Chtít rybu bez kosti. Když někdo předstírá, že má jen tu nejlepší část něčeho, pouze pozitivní aspekty bez negativ.

K tomuto frazému se mi bohužel nepodařilo najít žádné výskyty ve webovém korpusu.

Kolokační frazémy nominální

6.4.7. *(Come) un pesce fuor d'acqua (451)*

Jako ryba venku z vody. Tento frazém se používá pro vyjádření pocitů těch, kteří se cítí trapně, nemístně nebo nepříjemně. Většinou se jedná o někoho, kdo neví, jak se chovat mimo své prostředí a je viditelně dezorientovaný – jako by byla ryba vytažená z vody.

Do vyhledávání jsem v tomto případě zadala pouze část frazému *fuor* a přidala lemma *pesce*. Ve výsledcích se objevovala pouze spojení s *d'acqua*, ale *pesce* bylo v mnoha případech použito v množném čísle *pesci*. Celkem jsem našla přes 450 výskytů tohoto frazému ve webovém korpusu ItWac. Slovník *Modi di dire* uvádí varianty tohoto frazému se slovesy *essere* a *sentirsi*, obě varianty se čteně ve výsledcích vyskytovaly. Příklady některých výskytů:

1. Quanti di voi prima quando parlavano di diabete si sentivano pesci fuor d' acqua?
2. Annoiata dallo shopping, dai gioielli e da tutte quelle cose che fanno la felicità di una ragazza spiccatamente terrena, Billie è un pesce fuor d' acqua nel sofisticato ambiente di Washington.
3. Poco dopo essere entrati nelle istituzioni si sono trovati come pesci fuor d' acqua, hanno fatto fatica a comprendere i meccanismi e, in non pochi casi, non hanno avuto l'umiltà di sottoporsi ad un lento tirocinio indispensabile per potere praticare una disciplina sconosciuta.

6.4.8. *Occhi / sguardo da pesce lesso / morto (51)*

Oči nebo pohled jako vařená nebo mrtvá ryba. Tento frazém může být použit při popisu někoho, kdo má bezvýrazný pohled, upřený a zakalený jako ryba po uvaření, která zbělá. Také mdlý pohled, zamilovaný, chlípny nebo oplzlý.

Nejprve jsem hledala dotaz *da pesce lesso* a objevila jsem celkem 51 výskytů tohoto spojení ve webovém korpusu. Spoustu z těchto výskytů použilo místo *occhi* nebo *sguardo faccia / faccione*, *espressione* nebo v jednom případě také *sorriso*. Naprostá většina byla použita jako frazém. Když jsem vyhledala také dotaz *da pesce morto*, dostala jsem pouze dva výsledky.

Některé příklady různých forem frazému:

1. Io che della Cina conoscevo a malapena il nome di Confucio rimasi con uno sguardo da pesce lesso.
2. Mi limitai a guardarlo, con quella che doveva sembrare a tutti gli effetti una faccia

da pesce lesso.

3. ...bellissima la sua espressione da pesce lesso quando ha visto che il marpione Zabel lo superava all' ultimo metro.

6.4.9. *Pesce d'aprile (571)*

Doslova aprílová ryba je označení pro žert, který se tradičně dělá první dubnový den a který obvykle spočívá v tom, že přiměje někoho věřit falešným zprávám nebo v někom vytváří falešné iluze a pak jej zklame. V Česku se této události říká aprílový žert.

Tento frazém jsem zadala jako jednotný dotaz ve své základní podobě a našla jsem přes 570 výskytů, které byly v naprosto drtivé většině použity jako frazémy. Jedná se tedy o vcelku často používaný frazém.

Příklady nalezených výskytů:

1. Tutti pensano che sia un pesce d' Aprile , ma la presenza dei quattro bei tenebrosi in sala lascia pensare che presto metteranno fine all' esibizione del glorioso polistrumentista...
2. Vero o pesce d' aprile?

6.4.10. *Pesce grosso (391)*

Velká ryba, většinou se tak mluví o osobě, která je významná nebo vlivná a má v daném prostředí velkou autoritu. Často se tak odkazuje také na vůdce zločineckých organizací nebo operací.

Vyhledávala jsem nejdříve celý frazém dohromady jako jeden dotaz *pesce grosso*. Našla jsem celkem 391 výsledků, z nichž však velké množství (minimálně dvě třetiny výsledků) nebylo použito jako frazém (většinou v kontextu rybaření). Ve druhém hledání jsem zadala do dotazu tento frazém v plurálu, tedy *pesci grossi*. V tomto případě se mi zobrazilo celkem 359 dalších výskytů, ale opět byla značná část použita nefrazémově.

Příklady nalezených frazémových výskytů:

1. conchiuse Piedipapera, e andò davvero a parlarne con padron Cipolla, nella spezieria, dove don Silvestro era riuscito a tirarli un' altra volta, lui, massaro Filippo e qualche altro pesce grosso, per discorrere degli affari del Comune.

2. Oleg sa troppo: è un pesce grosso nel complicato meccanismo del business russo e ora non vuole più saperne; sa bene che la situazione è seria ma è convinto di cavarsela: sta in affari da troppo tempo!
3. ...tanti più pesci grossi cadono nella rete, tanto più grande è il miracolo. Mentre i più fortunati se la cavano con una tassa "una-tantum" di poche migliaia di dollari, per gli altri inizia un calvario di mesi nella selva in attesa del pagamento del riscatto.

6.4.11. *Pesce piccolo (436)*

Doslova malá ryba, opět je tento frazém uveden jako zločinec, tentokrát spíše malý, nedůležitý který jedná v zájmu druhých.

Stejně jako u minulého frazému jsem nejdříve vyhledávala tento frazém v jednotném čísle jako jeden dotaz *pesce piccolo*. Zobrazilo se mi celkem 285 výskytů tohoto spojení, z nichž však opět velká část nebyla v pozici frazému. Stejně jako u minulého frazému jsem i v tomto případě vyhledávala frazém i množném čísle *pesci piccoli* a dostala jsem celkem 436 výskytů, opět však značnou část tvořila nefrazémová použití.

1. ...è stata impropriamente estesa all'ambito sociale e, sotto la denominazione di "darwinismo", si è fatta passare per "legge naturale", per cui anche nella società il pesce grosso può mangiare il pesce piccolo.
- tento příklad dokonce obsahuje dva zmíněné frazémy, takový případ nebyl ojedinělý
2. Ma se la questione firme false si chiude facendo fuori solo un pesce piccolo come te , siamo tutti dei gran ipocriti ...
3. Racconta, Prada, prima le mazzette pagate dai pesci piccoli. Poi quelle di Enso Papi, il numero uno della numero uno tra le imprese edili italiane, la Cogefar (gruppo Fiat).

Přirovnání

6.4.12. *Espressivo come un pesce* (2)

Výmluvný jako ryba, tedy zcela bez výrazu, odkazuje na něčí pohled nebo tvář. Vyjadřujeme se tak o někom, kdo na sobě nenechá projevit žádnou emoci. Tento frazém naráží na pevné a nehybné oči ryb.

Při vyhledávání tohoto frazému jsem zadala do webového korpusu dotaz *pesce* a lemma *espressivo*. Celkem jsem ale našla pouze dva výskyty, jeden z nich v pozici frazému.

Nalezený příklad:

1. Il giovin amatore ... a parte essere bello, è espressivo come un pesce lesso.

6.4.13. *Muto come un pesce* (66)

Němý jako ryba. Tímto frazémem můžeme označit někoho, kdo je velmi tichý, málo mluvňý.

Tento frazém jsem zadala jako dotaz *muto come* a lemma *pesce* v rozsahu kontextu +4. Tímto způsobem jsem našla celkem 66 výsledků. Ve většině výskytů byl frazém použit dohromady a v podobě jako je uveden ve slovníku. Pouze ve dvou nalezených případech byly ryby v množném čísle. Příklady:

1. Rimase muto come un pesce e qualcun altro vinse due numeri dopo.
2. Sono le 16.23 quando torno a casa, accompagnata da Andrea, in macchina è stato muto come e peggio di un pesce.
3. Ucañan rimase muto come i pesci che si erano presi la sua vita.

6.4.14. *Nuotare come un pesce* (55)

Plavat jako ryba. Označujeme tak osobu, která velmi ráda a dobře plave, cítí se dobře ve vodním prostředí.

Tento frazém jsem hledala jako dotaz *come un pesce* a lemma *nuotare* v rozsahu kontextu -5. Celkem jsem tímto způsobem našla 51 výskytů, kde byla naprostá většina použita jako frazém.

1. Io nuoto come un pesce e non ho paura nemmeno degli squali.
2. Pinocchio, essendo tutto di legno, galleggiava facilmente e nuotava come un pesce.

6.4.15. *Puzzare come un pesce* (45)

Smrdět jako ryba. Označujeme tak někoho nebo něco, kdo nebo co silně a nepříjemně zapáchá.

Do webového korpusu jsem v tomto případě zadala dotaz *pesce* a v rozsahu kontextu -5 lemma *puzzare*. Tímto způsobem jsem dostala celkem 145 výsledků. Mnoho z těchto výsledků však odkazovalo na jiný frazém – přísloví *il pesce puza dalla testa* a další velká část výsledků nebyla použita jako frazémy.

Příklad výskytu:

1. Questa storia partita dall' 11 settembre puza , e tutta , come un pesce marcio.

6.4.16. *Sano come un pesce* (72)

Zdravý jako ryba. Jedná se o někoho, kdo je na tom zdravotně velmi dobře a nic ho netrápí.

Vyhledala jsem ve webovém korpusu tento frazém pod heslem *come un pesce* a lemmatizovaným *sano* na pozici -1. Tímto způsobem jsem získala celkem 72 výskytů, všechny použity jako frazémy. Většina výskytů byla použita se slovesem *essere*.

1. I medici con pazienza gli fecero arrivare un avviso a casa , dove gli si diceva che magari era sano come un pesce , ma che se non gli dispiaceva , dati i sintomi , doveva anche lui passare la regolare visita medica.
2. Scopertasi sana come un pesce Chizuru torna a scuola e qui riabbraccia Yamada.

6.5. Vybrané frazémy s komponentem „Fisch“

V následující části jsem opět vyhledávala frazémy s rybou, tentokrát však v němčině, ve frazeologickém slovníku a následně je zkoumala pomocí webového korpusu DeWac.

Celkem se mi podařilo najít ve slovníku Duden 11 (Redewendungen) 16 příkladů frazémů. Následně jsem ještě 1 další frazém doplnila ze slovníku Pons. Tyto frazémy jsem opět rozdělila do kategorií podle strukturního typu a abecedně seřadila.

Kolokační frazémy nominální

6.5.1. *Butter an / bei die Fische!* (5)

Tento frazém znamená doslova máslo k rybám a používá se jako výzva, aby se přestalo chodit kolem horké kaše, mluvit kolem dokola a přešlo se přímo k podstatě nebo konkrétní akci bez dalších okolků.

Nejprve jsem hledala dotaz *Butter* společně s lemmaty *an* a *Fisch*. Z tohoto hledání mi vyšlo 5 výskytů. V dalším hledání jsem vyměnila *an* za *bei* a v tomto případě mi vyšlo přes 150 výskytů, tedy jednoznačně preferovaná varianta frazému.

Příklady výskytů:

1. Und keine billigen Ausreden a la Oberlehrer für das Fehlen von Argumenten, sondern Butter an die Fische.
2. Ich will Tatsachen, also Butter bei die Fische!
3. *Die Bundesregierung soll einmal "Butter bei die Fische" tun und sagen, was sie gemacht hat.*

6.5.2. *(Das sind) faule Fische* (14)

V doslovném překladu: to jsou shnilé ryby, ve významu hloupé výmluvy, lži. Tento frazém se používá převážně v hovorové řeči a vždy v plurálu. Sloveso a zájmeno jsou uváděny jako fakultativní doplnění.

Do dotazu ve webovém korpusu DeWac jsem v tomto případě zadala *faule Fische*. Celkem jsem dostala 14 výskytů, z nichž však pouze 4 příklady v pozici frazému.

Příklad takového použití:

1. Unternehmen arbeiten bereits an neuen Schutztechniken, die Missbrauch verhindern sollen. Faule Fische: Phisher bieten Geld bei Fragebogen-Aktion.

6.5.3. *(Das sind) kleine Fische* (608)

V doslovném překladu: to jsou malé ryby, ve významu to jsou maličkosti, nic závažného. Případně se používá jako hovorový název nedůležitého pracovníka nebo podnikatele. Opět jsou sloveso a zájmeno uváděny v Dudenu jako fakultativní doplnění.

Tento frazém jsem zadala do webového korpusu pomocí dotazu *kleine Fische* a dostala tak celkem 608 výskytů. Opět byla většina použita jinak než jako frazém, ale našlo se i několik příkladů v pozici frazémů.

1. Naja..ich auch nicht wirklich, aber glauben Sie mir bitte: Gegen 5 Jahre Schwabenland sind das kleine Fische.
2. Mein eigener Fall ist da nur kleine Fische - ich sollte auf Grund einer Betriebsprüfung bei einem ehemaligen Arbeitgeber Steuern für "geldwerte Vorteile" - ohne jede weitere Substantiierung!

6.5.4. *Ein großer / dicker Fisch (ugs.) (584)*

Doslova velká nebo tlustá ryba. Tímto spojením označujeme někoho, kdo je významný nebo má velký vliv, zejména se jedná o obchodní nebo politické prostředí. Podle Dudenu je možné obě varianty tohoto frazému použít stejně. Nutno ale také podotknout, že se u obou možností jedná o hovorové výrazy.

Při zkoumání tohoto frazému ve webových korpusech jsem do vyhledávání zadala dotaz *Fisch* a lemmata *dick* a *groß* (přitom musí být přítomna alespoň jedna ze zadaných položek a mohou být pouze na pozici -1). Celkem jsem dostala 584 výskytů, z čehož však výrazná část nebyla použita ve větě jako frazém. Celkově převažovalo použití přídavného jména *groß*.

1. Er ist einer unserer ältesten Klienten. Dicker Fisch.
2. Im Text hieß es: Bei der "Aktion Winterreise", einem bundesweiten Anschlag gegen die Anarchisten, ging der Polizei ein "dicker Fisch" ins Netz ...
3. Bush junior ist wie sein Vater ein großer Fisch im texanischen Erdöl-Business.
4. Zenek Intergalactics ist der größte Fisch, der bisher angebissen hat. Wenn es Reeve gelänge, den Multi abzuzocken, wären alle seine finanziellen Probleme gelöst.
- v tomto případě je dokonce použit stupňovaný tvar přídavného jména *groß*

Přirovnání

6.5.5. *Gesund (sein) wie ein Fisch (im Wasser) (7)*

Být zdravý jako ryba, v češtině spíš známé jako *zdravý jako rybička*. Tento frazém odkazuje na pevné zdravý a někoho nebo něčeho.

Frazém jsem do DeWacu zadala jako dotaz *wie ein Fisch* a lemma *gesund* v pozici kontextu -5 až +5. Dostala jsem tímto zadáním celkem 7 výskytů, většinou za použití

slovesa sein a ve všech případech společně s doplněním *im Wasser*, pouze v jednom případě bez.

1. Übrigens habe ich mich in den wenig Tagen ganz nach dir gebildet; ich esse und trinke, was mir schmeckt; ich bin gesund wie ein Fisch, ...
2. Herr Doktor, Ihr seid ein feiner Kauz, und ich versteh' Euch wohl", und hat nachher dem Rat gefolgt und 87 Jahre, 4 Monate, 10 Tage gelebt, wie ein Fisch im Wasser so gesund, und hat alle Neujahr dem Arzt 20 Dublonen zum Gruss geschickt.

6.5.6. *Kalt wie ein Fisch (sein) (14)*

Frazémem studený jako ryba. Tímto přirovnáním můžeme nazvat někoho, kdo je emocionálně nedostupný, distancovaný. Vyjadřuje, že dotyčný není schopen nebo ochoten projevovat své emoce, nebo působí vzdáleně a rezervovaně.

Vyhledávala jsem tento frazém ve webovém korpusu zadáním dotazu *wie ein Fisch* a lemmatem *kalt* na pozicích v kontextu -5 až +5. Našla jsem tímto způsobem celkem 14 výskytů, všechny použity jako frazémy.

1. ... immer eine platte Management-Weisheit auf den Lippen (Jede Krise ist auch eine Chance), aber im Umgang mit Menschen kalt wie ein Fisch.

6.5.7. *Schwimmen (können) wie ein Fisch (23)*

Tento německý frazém znamená doslovně plavat jako ryba a používá se hlavně k popisu někoho, kdo je ve vodě velmi obratný a pohodlně se pohybuje, jako by mu plavání bylo vlastní.

Vyhledávala jsem tento frazém ve webovém korpusu zadáním dotazu *wie ein Fisch* a lemmatem *schwimmen* na pozicích v kontextu -4 až +3. Našla jsem tímto způsobem celkem 23 výskytů, všechny použity jako frazémy. Většina příkladů nebyla použita se slovesem *können*.

1. Es war offensichtlich, dass das Wasser ihr Element war, sie schwamm wie ein Fisch und strahlte vor Freude, nach einer Weile brauchte sie nicht einmal mehr zu atmen.
2. Ein ganzes Jahr habe sie gebraucht, um sich so einzuarbeiten, dass sie jetzt das Gefühl habe, wie ein Fisch im Wasser zu schwimmen.

6.5.8. *Sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenen* (30)

Doslova cítit se jako ryba na suchu. Znamená cítit se bezmocně a užívá pro ty, kteří se cítí trapně, nemístně, nevědí, jak se chovat mimo své prostředí a jsou viditelně dezorientovaní, jako by se ryba mohla ocitnout mimo svůj přirozený živel.

Jako dotaz jsem v tomto případě zadala celou část *Fisch auf dem Trockenen*. Celkem jsem našla 31 výskytů, všechny použity jako frazémy. Našly se také případy, kde bylo použito jiné sloveso než *sich fühlen*, například *sein*. Příklady nalezených případů:

1. Kurz, ich fühle mich wie ein Fisch auf dem Trockenen, wenn ich mit Menschen zu tun habe.
2. Im ersten Film war der Therapeut Ben Sobel ein Fisch auf dem Trockenen, was die Welt des organisierten Verbrechens angeht, erklärt Ramis.

6.5.9. *Sich (wohl / munter) fühlen wie ein Fisch im Wasser* (103)

Doslovně cítit se (dobře) jako ryba ve vodě, což sémanticky i formálně odpovídá českému frazému *jako ryba ve vodě*, tedy svobodně a příjemně.

Stejně tak i další uváděný frazém *sich munter wie ein Fisch im Wasser fühlen* – tedy doslovně čilý jako ryba ve vodě má stejný význam jako předchozí zmíněný.

Ve webovém korpusu DeWac jsem tento frazém hledala pomocí dotazu *wie ein Fisch im Wasser* a dostala jsem celkem 103 výsledků. Zaznamenala jsem časté použití slovesa *fühlen* ve spojitosti s tímto frazémem, ale také jiných sloves jako například *schwimmen* nebo *sich bewegen* apod., někdy se však jedná o nefrazémové, doslovné použití.

Příklady některých použití ve větách:

1. Aber dann: es ist klar, wenn uns jemand erzählt, dass er sich manchmal wie ein Fisch im Wasser fühlt, wir das nur vermittelt nachvollziehen können und nicht unmittelbar.
2. Wer in Gott schwimmt wie ein Fisch im Wasser hat das Leben gewählt und glaubt, dass es ihm in Fülle geschenkt wird.
3. Es ist die verblüffende Erfahrung, dass Mathematik ein faszinierender Lebensraum ist, in dem wir uns auch dann leicht wie ein Fisch im Wasser bewegen können, wenn wir in der Schule das Fürchten vor Formeln gelernt haben.

6.5.10. *Stumm (sein / bleiben) wie ein Fisch (33)*

V doslovném překladu být němý jako ryba, které přesně odpovídá českému i italskému *němý jako ryba / muto come un pesce*. Mluví se tak často o osobách, které jsou tiché, málo komunikativní.

Frazém jsem do DeWacu zadala jako dotaz *wie ein Fisch* a lemma *stumm* v pozici kontextu -5 až +1. Dostala jsem tímto zadáním 33 výskytů, většinou za použití slovesa *sein*. Další použité sloveso ve spojitosti s tímto frazémem bylo například *bleiben*

1. Er fragte es in allen Sprachen, die er wußte, aber es blieb stumm wie ein Fisch.
2. Reichtums priesen, wogegen nichts in der Welt bestehen könne. Paddin konnte sich nicht enthalten, ihnen zuzusehen, - einige darunter, bevor sie im See ertrunken waren, hatte er gut gekannt; aber er war stumm wie ein Fisch, dachte dafür sein Teil, und kein Sterbenswörtchen kam über seine Lippen.

6.5.11. *Wie ein Fisch an der Angel zappeln (1)*

V doslovném překladu cukat jako ryba na udici. Tento frazém popisuje pocity, když se někdo nachází v nepříjemné, obtížné nebo bezvýchodné situaci, ze které se snaží uniknout, ale je to pro něj těžké nebo nemožné. Vyjadřuje pocit beznaděje a frustrace, když člověk nemůže najít řešení.

Ve webovém korpusu DeWac jsem tento frazém hledala jako dotaz *Fisch an der Angel* a lemmatizované *zappeln*. Zobrazilo se mi celkem 5 výsledků.

Příklady výskytů:

1. Ist Duffy allem Anschein nach wohl auch völlig egal, immerhin hat er mit Robbie Williams, dessen nächstes Album aus seiner Feder stammen wird, einen weiteren dicken Fisch an der Angel zappeln, der ihn mit großer Wahrscheinlichkeit finanziell über Wasser halten wird.
2. Jan zappelte wie ein Fisch an der Angel, und in diesen Momenten gesellte sich Angst zu seiner Wut.

Kolokační frazémy verbální

6.5.12. (Der) *Fisch will schwimmen* (4)

Lze přeložit doslovně jako ryba chce plavat a jedná se o výraz, který se obvykle používá v mluvené němčině při konzumaci ryb nebo jiných pokrmů, které by podle zvyklostí měly být doprovázeny pitím alkoholu. Znamená tedy, že jídlo by mělo být zapito alkoholickým nápojem.

Při hledání tohoto frazému jsem zadala dotaz *Fisch* a lemmata *schwimmen wollen*. Celkem jsem našla 6 příkladů, z čehož pouze 4 byly v pozici frazému.

Příklad použití:

1. Der Fisch will schwimmen, heißt es treffend im Volksmund, wobei damit, bei Tisch ganz bestimmt nicht Wasser gemeint ist.

6.5.13. *Die Fische füttern* (23)

Doslova krmit ryby, používá se však také jako eufemismus pro zvracení, především po přílišné konzumaci alkoholu nebo při plavbě, tedy v důsledku mořské nemoci. V korpusu se mi podařilo najít 5 příkladů použití, ale ani jeden nebyl použit frazémově.

Dotaz jsem zadala jako *Fisch* s lemmatem *füttern* (pozice v kontextu +5 až -5) a celkem jsem dostala 23 výsledků, z nichž ale ani jeden nebyl ve větě použit jako frazém.

6.5.14. *Einen dicken Fisch an Land ziehen* (38)

Tento frazém by se dal doslovně přeložit jako vytáhnout tlustou rybu na břeh a používá se k vyjádření úspěchu v dosažení něčeho velkého nebo významného, často po velké snaze nebo v rámci důležitého úkolu. Tento frazém je často spojen s obchodním úspěchem nebo získáním významného zisku.

Zadala jsem do vyhledávání ve webovém korpusu dotaz *Fisch* a lemmata *an Land ziehen*. Tímto způsobem se mi zobrazilo celkem 38 výsledků, převažovala však nefrazémová použití.

Příklady použití:

1. Doch Henry ist sich seiner Sache sicher: Er allein wird den dicken Fisch an Land ziehen und das Geld einstreichen, selbst wenn er dabei zu sehr unorthodoxen Methoden greifen muss.

2. Ich versprech dir, es wird sich lohnen. Ich hab nen ganz dicken Fisch an Land gezogen.

6.5.15. *Ungefangene Fische sein* (350)

Doslovně být neulovené ryby se používá k vyjádření něčeho nedosaženého, nezískaného nebo nevyužitého potenciálu. Poukazuje na možnosti nebo šance, které nebyly využity nebo jsou stále dostupné. V češtině se mi nepodařilo najít vhodný protějšek. Pons uvádí jako synonymní frazém *ungelegte Eier sein*.³¹

Tento frazém jsem vyhledávala pomocí dotazu *Fische* a lemmatu *ungefangen*, ale v tomto případě jsem nedosáhla žádných výsledků. Změnila jsem proto lemma na *gefangene* a postupně procházela celkem přes 350 výsledků tohoto hledání. Většina výskytů však byla použita jinak než jako frazém.

6.5.16. *Weder Fisch noch Fleisch sein* (2)

Ani ryba, ani maso, označuje něco, co není zcela jasné. Toto spojení se používá, pokud si nejsme zcela jisti zařazením nebo charakterem věci.

Tento frazém jsem do webového korpusu zadala jako dotaz *weder Fisch noch Fleisch* a dostala jsem celkem 113 výskytů ve větách, většina byla použita se slovesem *sein*. Příklady nalezených vět:

1. Mit den Spektiven habe ich auch schon geliebäugelt, jedoch waren die meist deutlich teurer und irgendwie habe ich das Gefühl, das ist weder Fisch noch Fleisch.
2. Man kann nicht sagen: weder Fisch noch Fleisch.

Větné frazémy

6.5.17. *Der Fisch hat angebissen* (64)

Frazém doslovně přeložen jako ryba kousla se podle Ponse³² používá jen velmi zřídka a jeho vysvětlení není ve slovníku zcela jasné. V přeneseném smyslu se používá k

³¹SCHEMANN, Hans (1993): PONS: Deutsche Idiomatik: Die deutschen Redewendungen im Kontext. Stuttgart : Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung., str. 149

³²SCHEMANN, Hans (1993): PONS: Deutsche Idiomatik: Die deutschen Redewendungen im Kontext. Stuttgart : Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung., str. 198

popisu situace, kdy někdo přijal nějakou nabídku, nechal se nalákat nebo na něco zareagoval přesně tak, jak bylo zamýšleno.

Tento frazém jsem vyhledávala pomocí dotazu *Fisch* a lemmatizovaného *anbeißen* (kontext rozsahu -5 až +5). Celkem jsem našla 64 výskytů tohoto frazému ve větách. V některých případech se nejednalo o frazémy, ale většina byla skutečně použita frazémově.

1. Der große Fisch muss nur anbeißen. Wann kommt denn endlich Siemens nach Adlershof?

6.6. Porovnání italských a německých frazémů s komponenty „pesce“ a „Fisch“

V italském jazyce se mi podařilo najít celkem 16 frazémů s komponentem ryba - pesce, v jazyce německém dokonce 17 s komponentem Fisch. V italštině je ryba ve frazeologii spojována s různými vlastnostmi a nedá se říct, že by výrazně převažovaly negativní či pozitivní. Mezi spíše špatné charakteristiky se dá zařadit zamlklost, tichost (např. *espressivo come un pesce*, *pesce in barile*) apod. Mezi ty dobré pak například nadšení (např. *buttarsi a pesce*).

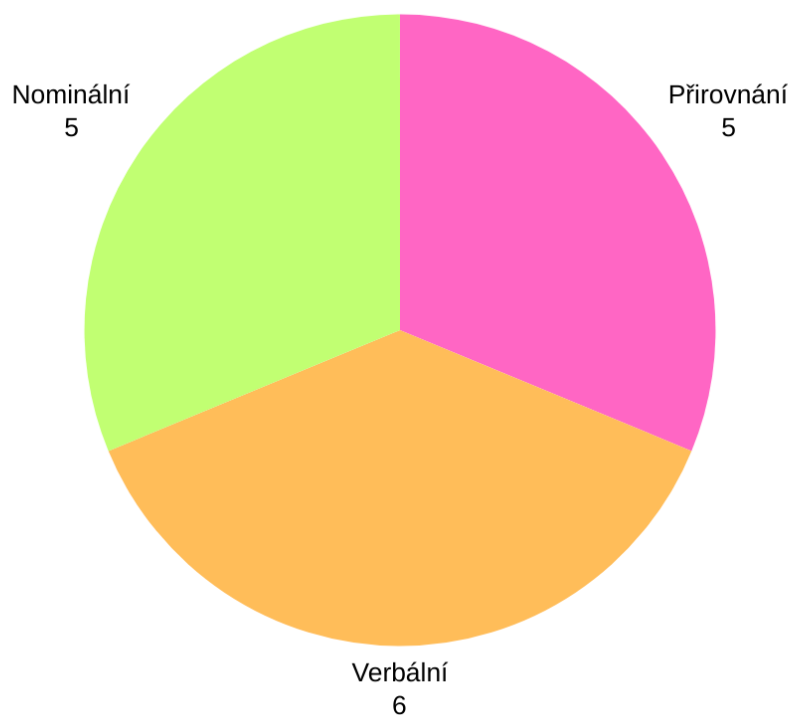
V němčině se u frazémů s komponentem Fisch obecně opět nedá říct, že by výrazně převažovaly pozitivní či negativní vlastnosti s nimi spojované. Mezi ty špatné patří například lenost (např. *Faule Fische*), beznaděj (např. *Sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenen*, *wie ein Fisch an der Angel zappeln*) atd. Pozitivně naopak můžeme brát například frazémy spojené s rybou týkající se zdraví (*gesund wie ein Fisch*), obecně dobrého pocitu (*sich fühlen wie ein Fisch im Wasser*) nebo obchodní úspěchy (*einen dicken Fisch an Land ziehen*, *der Fisch hat angebissen*, ...).

V italštině se projevil jako nejpoužívanější frazém z hlediska webového korpusu *pesce d'aprile*, který měl celkem 571 výskytů. Tento frazém v německé tradici existuje, ale není spojen s rybou – říká se *Aprilscherz*. Dále disponoval častým výskytem frazém *come un pesce fuor d'acqua* se svými 534 výskyty. V jazyce německém se projevil z hlediska webového korpusu jako nejčastěji používaný frazém *dicker Fisch* (534), ale v tomto případě bylo mnoho výskytů použito jinak než jako frazém a bylo tak těžké určit přesný počet výskytů.

U všech frazémů jsem určovala také dělení dle jejich formy. V německém jazyce u frazémů s komponentem ryba převažovala přirovnání, následovaly frazémy kolokační

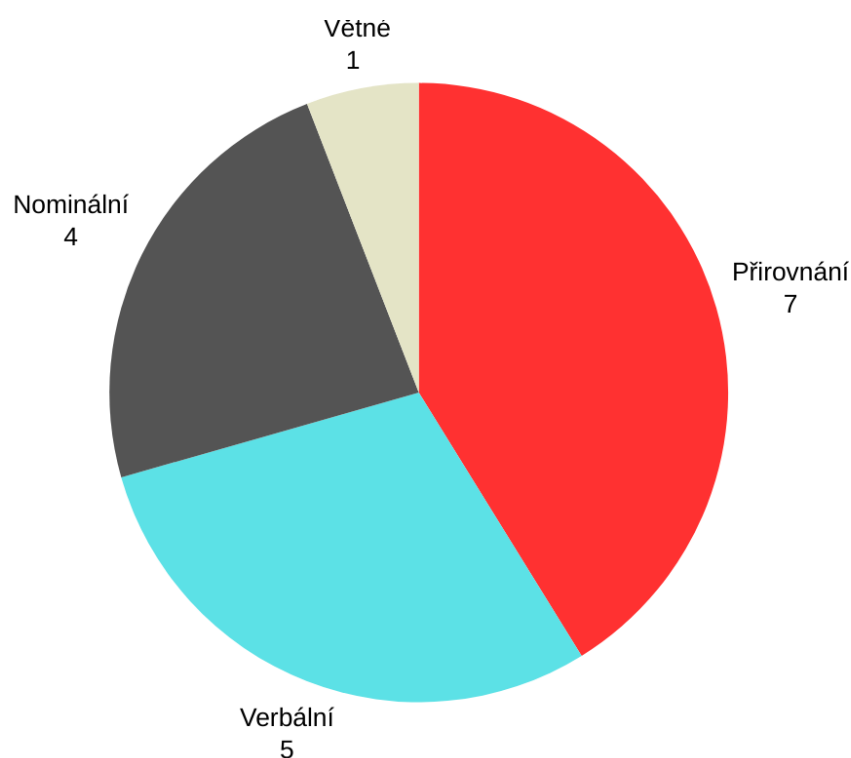
verbální a nominální. V italštině byl téměř stejný počet frazémů kolokačních verbálních, nominálních a přirovnání v této kategorii. Jejich přesné počty jsem pro přehlednost zapsala do následujících grafů.

Frazémy s komponentem pesce:

Graf 3: Frazémy s komponentem pesce podle strukturního typu

Frazémy s komponentem Wolf:

Graf 4: Frazémy s komponentem Wolf podle strukturního typu

V obou jazycích je ryba často spojována s vodou nebo její bezbranností na souši. Našla jsem celou řadu frazémů, které si sémanticky v obou jazycích víceméně odpovídaly. Jejich tvary jsem porovnávala v následující tabulce:

Tabulka 2: Porovnání frazémů s komponenty „pesce“ a „Fisch“

Pesce grosso	Ein großer / dicker Fisch
Pesce piccolo	Kleine Fische
Come un pesce fuor d'acqua	Sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenen
Muto come un pesce / Espressivo come un pesce	Stumm (sein / bleiben) wie ein Fisch
Non essere né carne né pesce	Weder Fisch noch Fleisch sein
Nuotare come un pesce	Schwimmen (können) wie ein Fisch

Sano come un pesce

Gesund (sein) wie ein Fisch (im Wasser)

7. Závěr

Předmětem této práce bylo porovnání německých a italských frazémů s animálními komponenty získanými z frazeologických slovníků daného jazyka a ověření jejich výskytu ve webových korpusech dostupných ze stránek Českého národního korpusu (ItWac a DeWac). Jako zástupce zvířat jsem zvolila vlka a rybu, obě zvířata jsou totiž čteně zastoupena v německé i italské frazeologii a měla jsem tak k dispozici mnoho frazémů pro svou práci. Výstupem této práce je porovnání na konci každé z kapitol a porovnání italských a německých frazémů.

Po úvodní teoretické části a definování hlavních pojmů zásadních pro tuto práci v české, italské a německé tradici jsem představila primární zdroje pro zkoumání vybraných frazémů. Jednalo se především o české, italské a německé frazeologické slovníky a webové korpusy dostupné z Českého národního korpusu (ItWac, DeWac a InterCorp).

Práci jsem rozdělila do kapitol podle vybraných zvířat (vlk a ryba) a ty následně do podkapitol – italské frazémy, německé frazémy a jejich porovnání. U každého z frazémů jsem se pokusila o klasifikaci podle formy, která je uvedena v teoretické části a následně frazémy seřadila podle abecedy. Většina zkoumaných frazémů s komponentem *lupo* v italštině přitom byla klasifikována jako frazémy kolokační verbální, objevily se však také například frazémy kolokační nominální (např. *lupo di mare*,) a dokonce i frazém polypropoziční intersubjektový (*in bocca al lupo – crepi il lupo*). V němčině u frazémů s komponentem *Wolf* také převládaly frazémy kolokační verbální, objevily se ale také frazémy kolokační nominální a přirovnání. U druhého zkoumaného zvířete, ryby, se v italštině (*pesce*) převažovaly frazémy kolokační verbální, ale téměř stejný počet měly v této kategorii frazémy nominální a přirovnání. V německém jazyce se s komponentem *Fisch* vyskytovala převaha přirovnání, dále frazémy kolokační verbální, nominální a dokonce frazém větný.

Sémanticky byly frazémy s komponentem *vlk* v italštině i němčině ve většině případů spojeny s něčím negativním (nepříjemným, nebezpečným), některé by se ale také daly klasifikovat jako spíše neutrální (*lupus in fabula*). Při zkoumání obou jazyků jsem narazila na frazémy s identickým významem i formou – jednalo se o frazémy *avere una fame da lupo / hungrig wie ein Wolf sein* a *lupo di veste d'agnello / ein Wolf im Schafpelz*,

dále se v obou jazycích používá latinský výraz *lupus in fabula*, který ale v němčině existuje také jako *der Wolf in der Fabel*.

U frazémů s komponentem ryba nepřevažovaly sémanticky ani v jednom z jazyků dobré či špatné vlastnosti. V italštině mezi ty špatné patřily například zamlklost, v němčině například lenost, beznaděj apod. Mezi ty dobré můžeme v italštině zařadit například nadšení, v němčině například zdraví, obchodní úspěchy apod. Při zkoumání těchto frazémů jsem opět narazila na celou řadu frazémů se stejnou formou a významem. Jedná se o frazémy *pesce grosso / ein großer / dicker Fisch*, *pesce piccolo / kleine Fische*, *come un pesce fuor d'acqua / sich fühlen wie ein Fisch auf dem Trockenem*, *muto come un pesce (espressivo come un pesce) / stumm (sein / bleiben) wie ein Fisch*, *non essere né carne né pesce / weder Fisch noch Fleisch sein*, *nuotare come un pesce / schwimmen (können) wie ein Fisch*, *sano come un pesce / gesund (sein) wie ein Fisch (im Wasser)*. Jedná se tedy celkově o mnohem vyšší počet shodných frazémů než u frazémů s komponentem vlk v těchto dvou jazycích.

Do závorky ke každému frazému jsem dále uvedla orientační počet výskytů nalezený ve webovém korpusu. U některých frazémů bylo obtížné určit jejich přesný počet kvůli jejich roli v kontextu, která sémanticky nepředstavovala frazém, mohou se tedy objevit nepřesné počty.

Oblast frazémů s animálními komponenty je velmi zajímavá a velmi obsáhlá. Mým původním záměrem bylo zpracovat více než dvě zvířata v obou jazycích, ale ukázalo se, že frazémů pojících se s těmito dvěma zástupci obratlovců je více než dostatek.

8. Resumé

V teoretické části této práce byly definovány základní pojmy, které byly zejména pro praktickou část práce klíčové. Konkrétně se jednalo o pojmy *frazém a idiom, komponenty frazému, valence, kolokace a kolokabilita* a *charakteristika frazémů (anomálie, ustálenost, idiomatičnost, reprodukovatelnost, pragmatický význam, varianty)*. . V dalších kapitolách byl vysvětlen přístup k rozdělení frazémů českých, italských a německých lingvistů v různých publikacích. Teoretická část je uzavřena kapitolou shrnující pohled na roli zvířat v kultuře a tradici.

V úvodu do praktické části byly nejdříve představeny všechny používané zdroje, jako korpusy ItWac a DeWac nebo slovníky Dizionario dei modi di dire, Lingea slovník, Duden: Band 11, PONS: Deutsche Idiomatik nebo Slovník české frazeologie a idiomatiky od Františka Čermáka. Následně byl popsán proces zpracování jednotlivých hesel.

Následně byla v praktické části práce zpracována jednotlivá hesla – *lupo / Wolf a pesce / Fisch*. Jednotlivé frazémy jsou řazeny do kategorií podle strukturního rozdělení popsaného v teoretické části a seřazeny podle abecedy. Každý z frazémů byl samostatně hledán v korpusu a výsledky manuálně procházeny a zhodnoceny a jejich počet byl vždy zapsán do závorky u hesla.

Každou z kapitol uzavírá část porovnávací nalezené výsledky, které jsou zaneseny do grafů a tabulek a popsány.

9. Riassunto

Nella parte teorica di questa tesi sono stati definiti i concetti fondamentali, che sono stati particolarmente cruciali per la parte pratica del lavoro. In particolare, si trattava dei concetti di fraseologismo e idiomatismo, componenti del fraseologismo, valenza, collocazione e collocabilità e caratterizzazione dei fraseologismi (anomalie, stabilità, idiomaticità, riproducibilità, significato pragmatico, varianti). Nei capitoli successivi è stato spiegato l'approccio alla classificazione dei fraseologismi da parte di linguisti cechi, italiani e tedeschi in diverse pubblicazioni. La parte teorica si conclude con un capitolo che riassume il ruolo degli animali nella cultura e nella tradizione.

Nell'introduzione alla parte pratica, sono state prima presentate tutte le fonti utilizzate, come i corpora ItWac e DeWac, o i dizionari Dizionario dei modi di dire, il dizionario Lingea, Duden: Band 11, PONS: Deutsche Idiomatik o il Dizionario della fraseologia e dell'idiomatica ceca di František Čermák. Successivamente, è stato descritto il processo di elaborazione delle singole voci.

Nella parte pratica del lavoro, sono state poi elaborate le singole voci – lupo / Wolf e pesce / Fisch. I vari fraseologismi sono stati suddivisi in categorie secondo la classificazione strutturale descritta nella parte teorica e ordinati alfabeticamente. Ogni fraseologismo è stato cercato singolarmente nel corpus, i risultati sono stati esaminati manualmente e valutati, e il loro numero è stato sempre annotato tra parentesi accanto alla voce.

Ogni capitolo si conclude con una parte che confronta i risultati ottenuti, i quali sono riportati in grafici e tabelle e descritti.

10. Bibliografie

Seznam použité literatury

BURGER, Harald. Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen. 2., überarbeitete Aufl. Grundlagen der Germanistik. Berlin: Erich Schmidt, 2003. ISBN 3-503-06170-3.

ČERMÁK, František. Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0

DUDEN Band 11 (1992): Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten: Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Mannheim: Dudenverlag., ISBN 9783411913787

FILIPEC, Josef a ČERMÁK, František. Česká lexikologie. Studie a práce lingvistické. Praha: Academia, 1985.

FLEISCHER, Wolfgang. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. 2. durchges. und ergänz. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. ISBN 3-484-73032-3.

LINGEA, kolektiv autorů. Italsko-český, česko-italský velký slovník. Brno: Lingea, 2015. ISBN 978-80-7508-060-8

MLACEK, Jozef. Slovenská frazeológia: vysokoškolská príručka pre poslucháčov filozofických a pedagogických fakúlt vysokých škôl. 2. dopl. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1984.

SCHEMANN, Hans (1993): PONS: Deutsche Idiomatik: Die deutschen Redewendungen im Kontext. Stuttgart: Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung.

Online:

BARONI, Marco, Silvia BERNARDINI, Adriano FERRARESI a Eros ZANCHETTA. The WaCky wide web: a collection of very large linguistically processed web-crawled corpora. Language Resources and Evaluation [online]. 2009, 43(3), 209-226 [cit. 2020-03-

10]. DOI: 10.1007/s10579-009-9081-4. ISSN 1574-020X. Dostupné z:
<http://link.springer.com/10.1007/s10579-009-9081-4>

ČINKURE, Inese (2005): Eine kontrastive Analyse von Tierphraseologismen im Deutschen und im Lettischen. In: Studies about languages NO 7, [online]. [cit. 2021- 24-08]. Dostupné z: http://www.kalbos.lt/zurnalai/07_numeris/06.pdf

Dizionario dei Modi di Dire. Corriere della Sera [online]. Milano: Ulrico Hoepli Editore S.p.A, 2012 [cit. 2024-05-19]. Dostupné z: <https://dizionari.corriere.it/dizionario-modi-didire/>

Faloppa, Federico. Modi di dire. In: Enciclopedia dell'Italiano (2011). [online]. [cit. 2021-24-08]. Dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/modi-di-dire_%28Enciclopedia%27Italiano%29/

Il Manifesto. Online. Dostupné z:
<https://ilmanifesto.it/MondeDiplo/LeMonde-archivio/Settembre-1998/9809lm03.01.html>. [cit. 2024-05-16].

Italský velký knižní slovník. In: Lingea [online]. Brno: Lingea [cit. 2023-04-26]. Dostupné z: <https://www.lingea.cz/italsky-velky-knizni-slovník.html>

LA FONTAINE, Jean de. Bajky. [online]. Přel. E. Hermann. V MKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [e-knihy – př. cit. 2024-05-10]. Dostupné z WWW:<<http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/65/67/66/bajky.pdf>.